

Pécsi Tudományegyetem

Természettudományi Kar

Földrajzi Intézet

Nemi arányok tér-és időbeli változásának vizsgálata Indiában

Készítette: Nemes Viktória

Témavezető: Dr. habil. Wilhelm Zoltán

2015

Tartalom

Ábra- és táblázatjegyzék	3
Absztrakt	4
1. Bevezetés, célkitűzés.....	5
2. Szakirodalmi áttekintés	6
3. Alkalmazott módszerek.....	9
4. India természet- és társadalomföldrajzi bemutatása.....	11
4.1. India természetföldrajza	11
4.2. India társadalomföldrajza	16
5. A demográfiai viszonyok egyik fontos összetevője, a nemi arány.....	24
5.1. A természetes nemi arány.....	25
5.2. Nemi arányok alakulása Ázsiában.....	26
6. A nemi arány alakulása Indiában	28
6.1. A nemi arány alakulása térben és időben	28
6.2. A férfitöbbség kialakulásának oka: a fiúpreferencia és annak gyökerei.....	33
6.2.1. Szocio-kulturális, gazdasági, demográfiai aspektusok a fiúpreferencia kialakulásában	33
6.2.2. A vallás, mint a szocio-kulturális jellemzők egy meghatározójának lehetséges szerepe a fiúpreferencia kialakulásában.....	36
6.3. A fiúpreferencia és férfitöbbség következményei	40
6.3.1. Feleséghiány, feleségvásárlás, erőszakos bűncselekmények.....	40
6.3.2. Elhanyagolás, csecsemő- és gyermekgyilkosságok – a „hagyományos” módszer.....	47
6.3.3. A szelektív abortusz, azaz a leánygyermektől való megszabadulás modernkori változata.....	48
6.3.4. A szelektív abortusz társadalmi megítélése Indiában.....	49
7. Nemi arányok átmenetének elmélete	51
8. Összefoglalás, konklúzió.....	52
9. Irodalomjegyzék.....	53

Ábra- és táblázatjegyzék

1. ábra: Júliusi középhőmérséklet Indiában.....	15
2. ábra: Januári középhőmérséklet Indiában	15
3. ábra: A június-szeptemberi csapadék (mm) Indiában	15
4. ábra: A január-februári csapadék (mm) Indiában.....	15
5. ábra: India adminisztratív beosztása.....	16
1. táblázat: A hindin kívül beszélt néhány hivatalos nyelv és %-os arányuk.....	18
6. ábra: Az India körzeteiben vallási többségben lévő felekezetek területi megoszlása 2011-ben	19
7. ábra: A 30%-ot meghaladó városi lakossággal rendelkező körzetek és urbanizációs tengelyek 2001-ben	21
8. ábra: A 30%-ot meghaladó városi népességgel rendelkező körzetek Indiában 2011-ben.....	21
9. ábra: A 0-6 éves korosztály feminitási indexének csökkenése 1981-2011 között	29
10. ábra: Feminitási index India körzeteiben 2001-ben	31
11. ábra: Feminitási index India körzeteiben 2011-ben	31
12. ábra: Falusi 0-6 évesek feminitási indexe 2011-ben	32
13. ábra: Városi 0-6 évesek feminitási indexe 2011-ben.....	32
2. táblázat: A gyermekszám, fiú születések és leánytolerancia matematikai összefüggései	35
14. ábra: India vallási csoportjai és nemi arányaik.....	35
3. táblázat Bűncselekménytípusok a National Crime Records Bureau adatai alapján	41
15. ábra: A gyermekek ellen 2001-2012 között elkövetett erőszakos cselekedetek száma.....	42
16. ábra: A nők ellen 2001-2012 között elkövetett erőszakos cselekedetek száma	42
17. ábra: A nők ellen 2001-ben és 2011-ben elkövetett bűncselekmények száma.....	45
18. ábra: A gyermekek ellen 2001-ben és 2011-ben elkövetett bűncselekmények száma.....	45
19. ábra: A gyermekek és nők ellen 2001 és 2011-ben elkövetett bűnesetek számának térbeli középpont és a térbeli kiterjedés irányultsága	46

Absztrakt

Az utóbbi időszakban a média rengeteg figyelmet szentelt Indiának az egyre gyakrabban előforduló, nők – és nem ritkán gyermekek – ellen elkövetett erőszakos cselekedetek miatt. Ezek növekvő számának egyik oka az ország demográfiai megoszlására jellemző férfitöbbség lehet, mely megnöveli a társadalmi feszültségeket, illetve az agresszió előfordulási valószínűségét. A férfitöbbség kialakulásának magyarázata a fiúpreferencia, mely gazdasági, szocio-kulturális, demográfiai és vallási okokra is visszavezethető. A népesség összetételének normálistól való nagyarányú eltérése súlyos gazdasági és szociális problémákat okozhat, mint pl. a már említett erőszakos cselekedetek számának növekedése, csecsemő- és gyermekgyilkosságok, szelektív abortusz, feleségvásárlás, melyek nem elhanyagolhatóak, főleg egy olyan hatalmas és gazdasági potenciáljában egyre inkább erősödő, népességszámát tekintve a Föld második legnagyobb országának számító államban, mint India.

Kulcsszavak: India, nemi arány eltolódás, vallási alapok, fiúpreferencia, szelektív abortusz, társadalmi erőszak

1. Bevezetés, célkitűzés

Az Ázsia országaiban érvényesülő fiúpreferencia és az ebből adódó kiegyensúlyozatlan nemi arányok által sújtott népesség méretét tekintve India a leginkább érintett országok közé tartozik (Kína mellett). Választásom azért esett erre az országra és az ott zajló nemi összetételben végbemenő változások vizsgálatára, mert már régóta nagy érdeklődéssel fordultam az indiai kultúra, szokások és vallások – ez utóbbiak főként a társadalmi berendezkedésre, felfogásra gyakorolt hatása – felé. Mindemellett az utóbbi időszakban rengeteget foglalkoztam az abortusz kérdésével és annak erkölcsi- és jogi megítélésével, így amikor először hallottam az Indiában elvégzett nagyszámú szelektív abortuszról, rögtön felmerült bennem a kérdés, hogy vajon ennek milyen következményei lehetnek, mekkora hatást gyakorol hosszabb távon a női népesség számának alakulására. Mindemellett pedig e tett lehetséges mozgatórugóit is szerettem volna feltárni. Érdekelt továbbá, hogy a fentebb említett kiegyensúlyozatlan nemi arányok háttérében milyen okok állhatnak, illetve mik lehetnek a jelenség következményei. A téma az aktualitását, az érintett népesség nagyságát és az okok-következmények komplexitását tekintve sem elhanyagolható, hiszen a világ egyre nagyobb mértékben globalizálódik, így az egymás iránti felelősségünk is növekszik, főként mert egy olyan nagy népességű és gazdasági potenciáljában egyre erősödő országban, mint India lejátszódó folyamatok az egész világban éreztethetik hatásukat. Mindezeket figyelembe véve célul tűztem ki, hogy bemutassam az India nemi arányában megmutatkozó nagyarányú tér- és időbeni eltolódást illetve annak lehetséges okait és következményeit.

Köszönetemet szeretném kifejezni témavezetőmnek, kitartó segítségéért, az átadott ismeretekért, tudásért és legfőképpen a rengeteg türelméért, mellyel segítette e dolgozat létrejöttét. Köszönet édesanyámnak és nagynénémnek, akik a héttérből nyújtottak anyagi és erkölcsi támogatást. Köszönet illeti barátaimat lelki támogatásukért és biztatásukért.

2. Szakirodalmi áttekintés

Az Indiával kapcsolatos kötetek száma Magyarországon a cenzúra eltűnésével, a fordítások terjedésével, a távolabbra utazók útikönyv igénye és egyéb más okok miatt gyarapodásnak indult, ám a szakfolyóiratokban megjelenő tudományos cikkeket magyar nyelven sajnos nem igazán találunk (WILHELM Z. 2013).

A magyar nyelven publikált, Indiával foglalkozó irodalom legnépesebb csoportját az útleírások alkotják. Ezek sok esetben rendkívül elfogultak, tárgyi tévedésektől hemzsegek vagy éppen csak az utazó étkezését, költségeit és személyes szükségleteinek leírását tartalmazzák. Vannak azonban geográfusok által írt útikönyvek is, melyek részletesek, szakmailag megalapozottak, és megírásukat sok esetben alapos kutatómunka előzte meg (MÓGA J. 1989), továbbá vannak olyanok, melyeknek szerzői hosszabb időt töltöttek India földjén, így gyarapítva ismereteiket. Ilyen például az újságíróként ott dolgozó KALMÁR GYÖRGY, akinek több könyve is napvilágot látott (KALMÁR GY. 1971, 1972, 1974, 1980, 1982, 1985, KALMÁR GY. – STALTER GY. 2000). Útikönyvek terén kimagaslik az Észak-Indiát bejáró PÉCZELY LAJOS (1988) könyve. Sok magyar nyelvű kiadvány áll rendelkezésre útikalauzokból is, ám bár ezek sokszor külföldön már megjelent könyvek fordításai, ráadásul a sok beléjük zsúfolt információ miatt igencsak nehezek és vaskosak, mely alól csak az egy kisebb területet feldolgozók jelentenek kivételt (India [Útitárs]. 2008 Panemex – Grafo; India – Nyitott Szemmel. 2011 Kossuth Kiadó; FEHÉR H. – REMÉNYI L. 2008, NICHOLSON, L. 2011, SHALES, M. 2007).

Egyre többször találkozhatunk drága, Indiáról készült *fotóalbumokkal* is. Ezekben legtöbbször csak egy-két soros képaláírásokat olvashatunk a látottakról, vagy akár csak egy-egy, indiai filozófustól, híres embertől vett felemelő gondolatokkal, idézetekkel színesítik azokat. Persze akadnak bővebb, ismeretterjesztő jellegű szöveggel ellátottak is. (India. 1996 Biográf; India 100 csodája. A kultúra és a természet legszebb kincsei. 2008 Alexandra Kiadó; BODÓ GÁBOR – KALLUS GYÖRGY 2004, KISS ZS. 2009, LEVELES Z. – JUHÁSZ B. 2010, PAVAN, A. 2005, SÁRA S. 2009).

Egészen népes családját alkotják az Indiáról szóló köteteknek a művészettörténeti könyvek, melyek már egyfajta szakkönyv jelleget is hordoznak. Egy részük külföldi művek fordítása, más részükben azonban színvonalas, magyar szerzők munkáival találkozhatunk (ALBANESE, M. 1999, 2001, BAKTAY E. 1981, HORVÁTH VERA 1977, 1980, 1982, KESERÜ K. 2007, MANNERING, D. 1996, MODE, H. 1970, SZULEJMAN, H. 1979).

A különböző *vallási kalauzok, vallás-ismertetők* szintén szép számban fordulnak elő (ARMSTRONG, K. 2005, 2007, BALOGH B. é.n., BRUNTON, P. 1999, COOMARASWAMY, A. K. 1989, ELIADE, M. 2002-2003, GLASENAPP, H. 1998, HERNÁDI GY. 1989, HETÉNYI E. é.n., IONS, V. 1991, ISVARA KRSNA DASA [TASI I.] 2003, JUNG, C. G. 2005, KLOSTERMAIER, K. K. 2001, KOZMA A. 2001, KÜNG, H. – STIETENCROON, H. 1999, MALIK TÓTH I. 2002, MEHRA KINGSLAND, V. 2000, RADNÓTI A. 2008, SCHMIDT J. 2004a, 2004b, SINGH KALSI, S. 2001, TÉCHY O. 1986, WEBER, M. 2005). Itt emelném ki BAKTAY ERVIN munkásságát, aki eredeti szakmáját tekintve festőművész volt, az Indiáról megszerzett tudása miatt nyugodtan nevezhetjük indológusnak is. Könyvei nagy része vegyes ismereteket közöl Indiáról, de több szakkönyve is megjelent, valamint vallási tárgyú kötetei is vannak (BAKTAY E. 2000), sőt hindu vallási irodalmat is fordított. Meg kell említeni még PUSKÁS ILDIKÓ munkásságát is, aki könyveiben az indiai kultúra és vallás történetét, értékeit ismertette meg az olvasóval. A rendszerváltoztatás után egy India bibliográfiát is publikált (PUSKÁS I. 1984, 1991, 2000).

Elérhetőek az *indiai vallásos irodalomra* épülő fordítások is: Vedānta-sūtra, Varuna himnuszok, Puránák, Rámájana, Rig-Véda, Srímad Bhágavatam, Upanisadok, Bhagavad-Gítá, Dhammapada, Pretakalpa stb., ám nem mindegyik, így a dolgozatomban megjelenő szent iratok interneten fellelhető változatait használtam fel.

Sokszor találkozhatunk *indiai gondolkodók, filozófusok és politikusok önéletrajzaival, vagy bölcsességeivel*: GANDHI, I. 1981, NEHRU DZS. 1956, 1981, vagy például számos szerző foglalkozik Gandhi filozófiájával, tanításával (AKLAN A. K. 2008, BAKTAY E. é.n., GÁTHY V. 1970, 1989, GÁTHY V. – BALOGH A. 2000, ROLLAND, R. 1922, SITKÉRY Z. 2003, WILKINSON, P. 2006).

Szakkönyvek tekintetében elmondható, hogy több szakterület képviselői is kiváló könyveket írtak Indiáról, ám ezek sajnos csak alacsony számban jelentek meg magyar nyelven. E téren legnagyobb aktivitást a humán tudományok képviselői és fordítóik mutatják, melyek közül kiemelkednek a valamely történelmi időszakot feldolgozó kötetek (ANTONOVA, K. A. – BONGARD-LEVIN, G. M. – KOTOVSZKIJ, G. G. 1981, ARADI É. 2005, BETHLENFALVY G. 2006, BONGARD-LEVIN, G. M. – GRANTOVSKIJ, E. A. 1981, COLLINS, L. – LAPIERRE, D. 2001, DEVĀMRĪTA, S. 2008, TENIGL-TAKÁCS L. 1997, WOJTILLA GY. 1998). Ezeken túl fellelhetők szociológiai (BÉLÁDI L. 1985), demográfiai (CHANDRASEKHAR, S. 1968) – melyet jómagam is felhasználtam –, színházművészeti, néprajzi (SAPOSNYIKOVA, L. V. 1974, 1980), közgazdaságtudományi (SEN, A. 2003) művek is. Indiáról a valóságnak megfelelő információkat tartalmaz a

HORVÁTH GERGELY, PROBÁLD FERENC és SZABÓ PÁL által szerkesztett „Ázsia regionális földrajza” című, illetve a TÓTH JÓZSEF szerkesztette „Világföldrajz” kötet, melyekre dolgozatomban is hivatkozok. Hátrányuk talán az, hogy csak kisebb fejezet jut bennük a szóban forgó országra.

3. Alkalmazott módszerek

Mivel dolgozatom megírása előtt/alatt nem volt alkalmam eljutni Indiába és közvetlen tapasztalatokat szerezni, így munkám során primer – statisztikai adatok – és szekunder forrásokból merítettem. A dolgozat elkészítéséhez forráselemzést, szakirodalmi feldolgozást és a statisztikai adatok elemzését végeztem, majd ezek segítségével saját grafikonokat, táblázatokat hoztam létre, ábrákat szerkesztettem, illetve térképeket hoztam létre. A szakirodalmi feldolgozás során rengeteg külföldi forrást, tanulmányt használtam fel. A hindu szent irodalomból (Atharvavéda, a három törvénykönyv) merített idézeteket magam fordítottam angolról magyarra.

Az indiai adatpolitika révén a Census of India hivatalos honlapjáról körzeti szinten elérhetőek a vallási, népesedési adatok¹, míg a National Crime Reports Bureau (NCRB) honlapjáról táblázatos formában, angol nyelven, szintén körzeti szinten letölthetőek a 2001-2012 közötti időszakra vonatkozó, a gyermekek és nők ellen elkövetett bűncselekmények adatai². Az NCRB adatsorok esetében meghatározott körzeteket szükséges volt összevetni, és egyeztetni a népesedési adatoknál használt körzetekkel, mivel az előbbiek a különböző körzeteken belüli rendőrségi kerületeket is tartalmazták. Az adatsorból részletesebb elemzést a 2001-es és a 2011-es adatokon végeztem el a két legfrissebb népszámlálási évnek megfelelően, hogy így az adatok összevethetőek legyenek.

Az ország méretei és a vizsgált időszakok miatt nagy mennyiségű adat kezelésére volt szükség. Az információk átláthatósága, kezelhetősége érdekében geoinformatikai megoldások nyújtottak segítséget. Az ArcGIS térinformatikai szoftver az adatok feldolgozásához és az eredmények térképes bemutatásához is széles eszköztárat kínált. Ahhoz azonban, hogy az egyes körzetekben elkövetett bűncselekményeket India körzeteit bemutató poligon térképhez rendelhessem, szükség volt a körzetek felülvizsgálatára és az adatok rendezésére. A munkát megnehezítette, hogy 2001 és 2011 között nagymértékben változott a körzetek száma (2001-ben 593, 2011-ben 640 körzet volt Indiában), az újonnan lehatárolt körzetekhez egy frissített poligontérképre volt szükség. A térkép a GADM globális adminisztratív határok (GADM – Global Administrative Boundaries³) adatbázisából került átvételre, a módosításokat közösségi

¹ <http://www.censusindia.gov.in/default.aspx>

² http://ncrb.gov.in/CD-CII2012/Additional_Tables_CII_2012/Additional%20Tables.htm

³ <http://www.gadm.org/>

fejlesztés keretében lelkes térinformatikusok végezték el, a javított térképet Creative Commonslicence alatt tették elérhetővé a weben.

Az elkészült tematikus térképek segítségével jól átláthatóak a feminitási indexben megmutatkozó tér,- és időbeli különbségek, továbbá a gyermekeket és nőket ért bűncselekmények területi sajátosságai. Ennek érdekében elkészítettem a 2001-es és 2011-es években, a nőkre és gyermekekre vonatkozóan a teljes bűnesetszámot bemutató térképeket. A figyelemfelkeltő színskála révén jól elkülöníthetőek a kevesebb és több esettel bíró térségek. Az ArcGIS területi statisztikai elemző modulját⁴ felhasználva a bűnesetek helyét és számát alapul véve megállapítható egy térbeli középpont és a térbeli kiterjedés irányultsága. A térbeli középpont, illetve az irányultságot bemutató szórás-ellipszoid helyzetének változásából szintén a folyamatok térbeli-időbeli változásáról vonhatók le következtetések.

⁴<http://resources.arcgis.com/en/help/main/10.1/index.html#//005p00000002000000>

4. India természet- és társadalomföldrajzi bemutatása

A Föld hetedik legnagyobb országa az indiai szubkontinens háromnegyedét elfoglaló India, mely népességszámát figyelembe véve az előkelő második helyet – bolygónk lakosságának megközelítőleg 17%-a itt él – szerezte meg magának az országok ranglistáján (WILHELM Z. 2010). Méreteiből adódóan az ország mind természetföldrajzi, mind pedig társadalomföldrajzi szempontból példátlan heterogenitást mutat. Felszíne rendkívül változatos, a tenger szintjéről eljuthatunk egészen a világ legmagasabb hegységének csúcsaiig is, hatalmas kiterjedése miatt éghajlatában is jelentős különbségek mutatkoznak, hiszen a száraz, trópusi sivatagok mellett Indiában található Földünk legcsapadékosabb vidéke is (1860. 08. 01. és 1861. 07. 31. között Indiában a legcsapadékosabb pont (Cherrapunji, Meghalaya) és a legszárazabb vidék (Thar-sivatag) csapadéka között egy év alatt 26.461 mm-es különbség mutatkozott, mely Budapest 56 évi teljes csapadékmennyisége) (WILHELM Z. 2013). Mindezek mellett az ország lakossága származását, nyelvét (az 1991-es népszámlálás adatai alapján 845 nyelvet és dialektust beszélnek Indiában) és vallását tekintve is igen sokrétűen tagozott (SZEGEDI N. - WILHELM Z. 2008).

4.1. India természetföldrajza

Az ázsiai kontinens leghatározottabban elkülönülő nagytája a 4,5 millió km² kiterjedésű Dél-Ázsia. Természetes határait ÉNy-on a Beludzsisztáni-hegyvidék, É-on a Himalája, ÉK-en a Nyugat-burmai-hegység, D-en pedig az Indiai-óceán képezi. A természeti határaival élesen elkülönülő, és emiatt „szubkontinensnek” is nevezett terület három fő tájegységre osztható: É-i hegységkeret, ennek D-i előterében húzódó alföldek valamint a Dekkán. Dél-Ázsia legnagyobb országa India, mely méreteit tekintve (3.287.263 km²) Ázsiában a dobogós harmadik, világviszonylatban pedig (ahogy fentebb már említettem) a hetedik helyet foglalja el. „A kontinentális legészakabbi pontjától (Indira Col Kashmirban) a legdélebbiig (Kanniyakumari, vagy Cape Comorin Tamil Naduban) 3214 km a távolság (közel a Hold átmérője). A nyugat-keleti kiterjedése sem sokkal kisebb, a Ráktérítőn húzódó gujarati Rann of Kutch legnyugatibb pontjától Arunachal Pradesh legkeletibb részéig 2933 km a távolság (valamivel több, mint a Duna teljes hossza)” (WILHELM Z. 2013:15).

India szárazföldi határainak hossza 15 200 km, határos országai pedig Bangladesh, Kína, Pakisztán, Nepál, Myanmar, Bhután és Afganisztán (**1. ábra**). Ezek hosszát és részarányukat az **1. táblázat** foglalja össze. Tengeren pedig Srí Lankával határos, melytől a Palk-szoros választja el. Tengerparti határának – melyet az Indiai-óceán, illetve annak melléktengerei alkotnak – hossza 6100 km, ám ha beleszámítjuk a Lakshadweep-szigeteket, valamint az Andamán- és Nicobar-szigeteket, akkor az indiai partok hossza 7517 km-re növekszik. Természetföldrajzi határait Ny-ról K-felé haladva a gujarati Rann of Kachchh, a Rajasthan-sík (Thar-sivatag), a Punjab-sík, a Himalája, a Nyugat-burmai-hegyvidék, a Purvanchal, a Meghalaya-Mikir-vidék, az Alsó-Gangesz-sík és az Indiai-óceán alkotja (WILHELM Z. 2013).

Indiában geomorfológiai és geológiai szempontból három nagy egységet különíthetünk el: a félszigeti platót, azaz a Dekkánt (melyhez a Meghalaya-Mikir és a Kachchh-Kathiawar-vidék is hozzá tartozik), a Himaláját, valamint a kettő között elterülő Indus-Gangesz-síkságot (WILHELM Z. 2013).

India éghajlatának fő meghatározója a trópusi monszun, melynek „beköszönte, elmaradása vagy éppen »túlműködése« alapvetően befolyásolja Dél-Ázsia természeti-társadalmi viszonyait az adott évben” (WILHELM Z. 2013:22). A trópusi monszun alakulásának alapján tulajdonképpen három évszakot lehet elkülöníteni. Az egyik a novembertől februárig terjedő hűvösebb, száraz téli időszak, melyet trópusi téli monszunnak is szokás nevezni. A hőmérséklet egészében véve magas. A leghidegebb téli hónapban, januárban az Indus alföldjének ÉNy-i, illetve É-i peremvidékének hőmérséklete 10 °C körül alakul (itt esetenként fagyok is előfordulhatnak), a Dekkán É-i területein 20 °C, míg a délebbi területeken 25 °C feletti januári középhőmérséklet jellemző (**1. ábra**). A forró száraz időszakban, áprilisban, az ÉNy-i és ÉK-i vidékeket leszámítva, a középhőmérséklet mindenütt 25 °C feletti. A legforróbb, 35°C-ot is meghaladó májusi havi középértékekkel jellemezhető területek a Dekkán belsejében vannak. A nyári, júliusi hőmérséklet viszonyokat a monszunesőzések befolyásolják, így a Dekkán DNy-i része aránylag alacsonyabb középhőmérsékletű (25 °C), míg az Indus alföldjén ez az érték meghaladja a 35°C-ot (**2. ábra**). A hőmérsékleti viszonyok csak októberben, a monszun végén válnak kiegyenlítettebbé, ekkor Dél-Ázsia túlnyomó részét 25–30°C-os havi középhőmérséklet jellemzi (MICZEK GY. – HORVÁTH G. 2008).

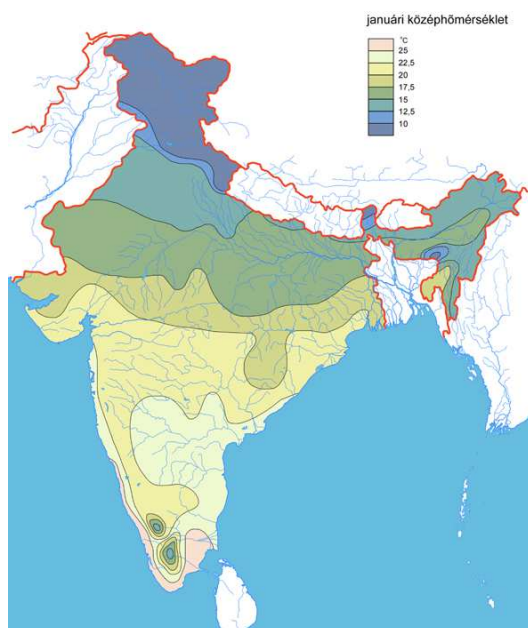
A csapadék éves megoszlása széles skálán mozog, de térbeni aspektusát tekintve elmondható, hogy általában nyugat–keleti irányban növekszik. Ennek következményeként a legszárazabb terület az Indus-alföld középső része, ahol a csapadék gyakran a 100 mm-t sem

éri el, és a Thar-sivatag területén is csak 150–200 mm. A Dekkánnak belső – a Nyugati-Ghatok szélárnyékában lévő – része is száraz, a maximum csapadék 600 mm, K felé azonban ez az érték 1000–1500 mm-re emelkedik. Nyugati-Ghatok tenger felé néző peremvidéke azonban Dél-Ázsia egyik legcsapadékosabb területe, az évi csapadékmennyiség meghaladhatja a 4000 mm-t is. A csapadék K-i irányú növekedése jellemzi a Gangesz síkságát is, így a Bengál-öböl partvidékén már eléri az 1500–2000 mm-t. Földünk egyik legcsapadékosabb vidéke is itt alakult ki, melyben orografikus okok is közrejátszottak. Itt a Khasi-hegység déli lejtőjén fekvő Cherrapunji (tszf. 1313 m) éves átlaga 10902 mm (MICZEK GY. – HORVÁTH G. 2008) **(3. és 4. ábra)**.

Dél-Ázsia vízháztartása a monszuntól függ, minthogy Elő-Ázsia nagy részén az éves csapadékmennyiség 70-90%-a a nyári monszun időszaka alatt hullik le. A terület É-i része azonban a Ny-i ciklonok hatására a monszuntól függetlenül is jelentős csapadékban részesül. A területen több jelenős, emberek millióinak vízszükségletét ellátó folyórendszer található, úgy mint a Gangesz, a Brahmaputra, a Meghna, az Indus, a Godavari, a Mahanadi és a Narmada vízgyűjtői. A folyók négy fő csoportba oszthatók: a Himalája folyói, a Dekkán folyói, a partvidékek folyói valamint a belső lefolyásúak. Az esővíz mellett, az olvadó hóból és a gleccserekből táplálkozó Himalájában eredő folyók egész évben szállítanak vizet, vízgyűjtőjük területe 2,32 millió km², a teljes terület 55%-a. A fennmaradó 45%, 1,9 millió km² a csupán esővíz táplálta folyókhoz tartozik. Ide soroljuk Dekkán-plató folyóit, így vízjárásuk rendkívül ingadozó, sok közülük időszakos vízfolyás. A partvidékek folyói rövidek és csupán kis vízgyűjtő területtel rendelkeznek, ráadásul a csapadékmentes időszakban sok ki is szárad. A lefolyástalan, nyugat-rajasthani vidék folyói időszakosak, sekély tavakba ömlenek pl. Sambhar, vagy erózióbázis nélküliek (WILHELM Z. et al. 2009). A folyók vízhozamában a csapadékeloszlásnak megfelelően jelentős évszakos eltéréseket tapasztalhatunk. A száraz, illetve csapadékos időszakban a Brahmaputra 1:4, a Gangesz 1:6, a Godavari 1:10, a Narmada pedig 1:12 arányban szállít vizet. A felszíni vizek a monszun időszakában állnak rendelkezésre (június-szeptember), ám sajnos ezek hasznosítása nem túl hatékony (WILHELM Z. 2001).

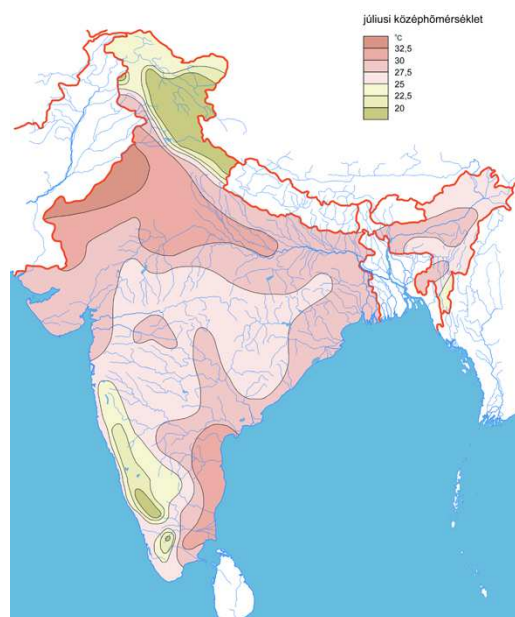
Ezeknek az eltérő éghajlati és a domborzati feltételeknek megfelelően Dél-Ázsia növény- és állatvilága, valamint a talajtakaró magas fokú diverzitást mutat. A Dekkánon és az alföldeken nagyrészt a csapadék határozza meg a különböző biotopok kialakulását, míg a Himalájában magashegységi övezetesség alakult ki. A talajok kialakulását az éghajlati és domborzati viszonyokon túl, az adott alapkőzet és a rajta megtalálható növénytakaró befolyásolja leginkább, valamint a napjainkra egyre erősödő antropogén hatások. Ez utóbbiak következtében a természetes növénytakaró és az őshonos állatvilág a legtöbb helyen jelentősen visszaszorult (MICZEK GY. – HORVÁTH G. 2008).

**1. ábra: Januári középhőmérséklet
Indiában**

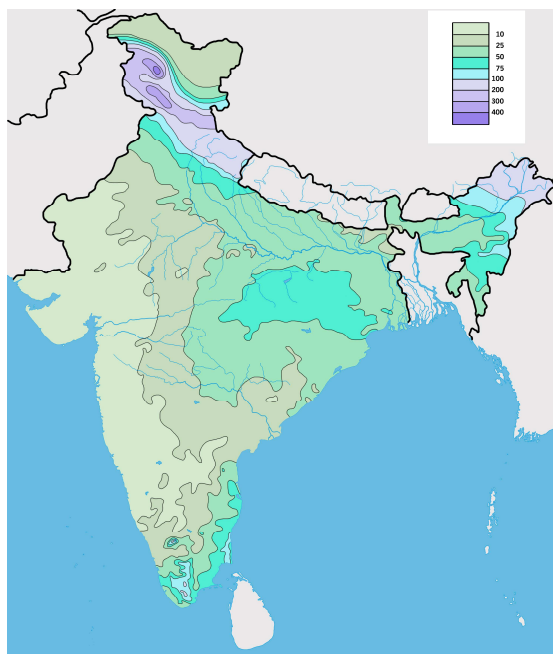
Forrás: WILHELM Z. 2013

**2. ábra: Júliusi középhőmérséklet
Indiában**

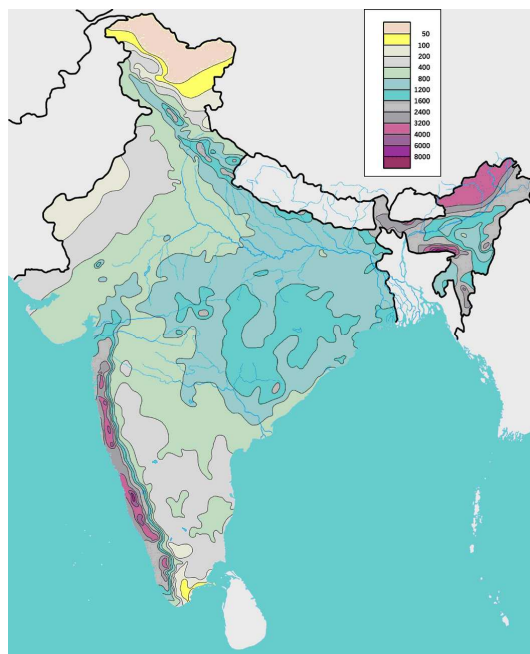
Forrás: WILHELM Z. 2013

**3. ábra: A január-februári csapadék (mm)
Indiában**

Forrás: WILHELM Z. 2013

**4. ábra: A június-szeptemberi csapadék
(mm) Indiában**

Forrás: WILHELM Z. 2013

4.2. India társadalomföldrajza

Az Indiai Köztársaság az indiai szubkontinens legnagyobb és legnépesebb állama, ahol a világ népességének megközelítőleg 17%-a él (ami azt jelenti, hogy minden hatodik ember indiai), így nem meglepő, hogy népességszámát tekintve a második helyet foglalja el a Föld országainak rangsorában (WILHELM Z. 2010). Államformája szövetségi köztársaság, 28 tagállamot és 7 szövetségi területet foglal magába (5. ábra).

5. ábra: India adminisztratív beosztása

Szerk. NEMES V. - WILHELM Z.

India őslakói veddo-ausztraliid népek voltak, akiknek leszármazottai már csak az Andamán-szigeteken és a Dekkán legeldugottabb területein élnek, mivel az idők folyamán a szubkontinensre érkező hódítók kiirtották, asszimilálták, vagy dél felé szorították őket. Az első nagy bevándorlási hullámmal a dravidák érkeztek a területre az i.e. IV évezredben, akik aztán az egyiptomihoz hasonló fejlett civilizációt hoztak létre az északi síkságokon, melynek bizonyítékául az olyan feltárt romvárosok szolgálnak, mint Harappa, Mohenjodaro, Chanhudaro és Lothal. Az i.e. II. évezredben újabb bevándorlási hullám kezdődött meg, mellyel a harcias árja törzsek érkeztek, akik fokozatosan délre szorították a dravidákat. Az árja terjeszkedés és megtelepedés időszaka jelentette a brahman civilizáció kezdetét, melyben a mai indiai társadalom sajátos tagolódásának, a kasztrendszernek csírái megszülettek. A későbbi perzsa, görög, mongol, arab hódítók már nem sodortak magukkal jelentős néptömeget. Ezután a gyarmatosítások idején az európai nagyhatalmak (Portugália, Hollandia, Dánia, Franciaország és Nagy-Britannia) közül az angol érdekeket képviselő Brit Kelet-indiai Társaság kezére került India, majd ennek feloszlása után 1858-ban a fennhatóságot a brit korona vette át. Ezért is nevezték Indiát a „Korona Ékkövének”. Ebben az időszakban India 2/3-ára terjedt ki a közvetlen brit uralom, a többi területen a helyi uralkodók – maharadzsák, navábok, nízámok – keresztül gyakorolták a hatalmat. A Nemzeti Kongresszus Párt 1885-ben összefogta a gyarmatosítás elleni mozgalmakat. Ebben az időszakban fogalmazta meg Mahátma Gandhi gyarmatosítás ellenes, ám erőszakmentes filozófiáját. Végül Indiának 1947-ben sikerült elnyernie függetlenségét, ugyanakkor a hindu India és a két egymástól távol lévő mohamedán Pakisztán (Nyugat- és Kelet-Pakisztán, ez utóbbi a mai Bangladesh) kivált Indiából (WILHELM Z. 2008).

Az évezredek során lezajló népvándorlások alatt az ÉNy-ról érkező hódítókat India tulajdonképpen elnyelte, ebből következően a mai India területén a sokféle, különböző nyelvet beszélő és vallást valló etnikai közösség mozaikszerűen keveredik egymással. Az 1991-es népszámlálás adatai szerint 845 nyelvet és dialektust beszélnek, melyek közül 22 nyelvet ismernek el hivatalosnak, a központi nyelv a 450 millió fő által beszélt hindi. További hivatalos és több százmillió ember által beszélt nyelveket az alábbi táblázat foglalja össze (**1. táblázat**).

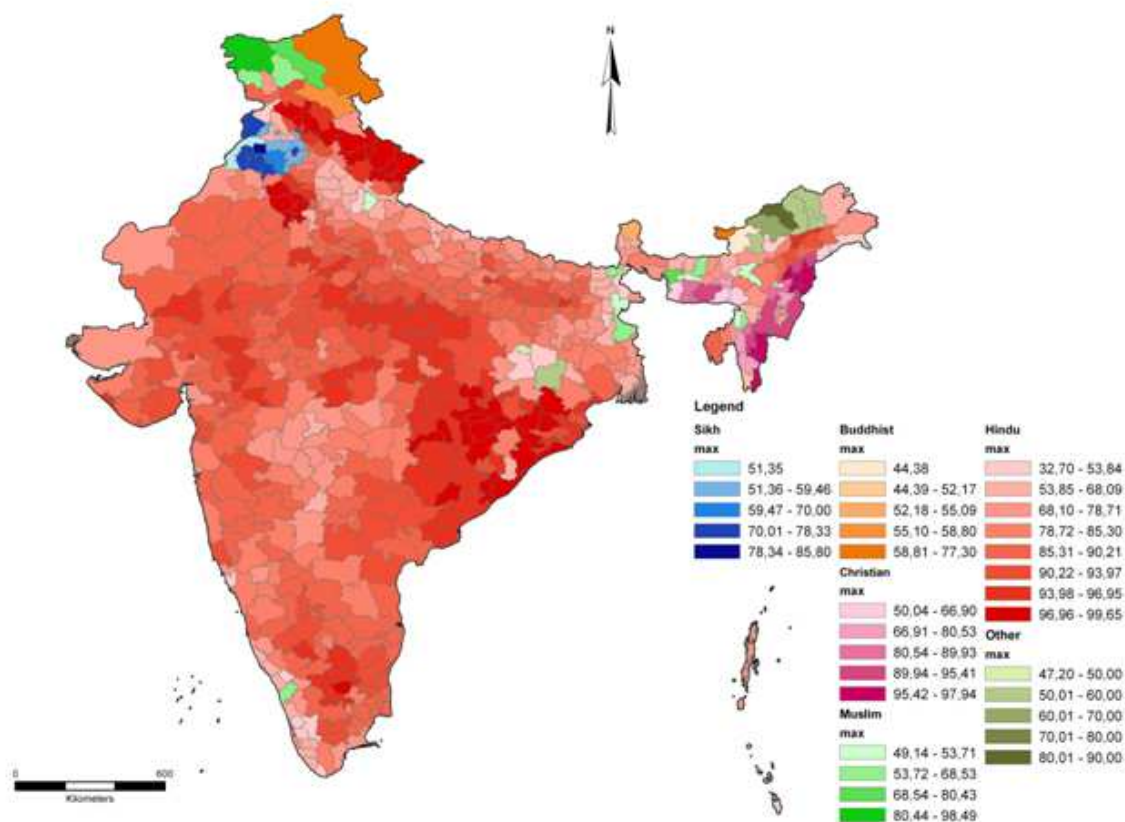
1. táblázat: A hindin kívül beszélt néhány hivatalos nyelv és %-os arányuk

bengáli	telugu	marathi	tamil	urdu	gudzsaráti
8,10%	7,20%	7%	5,90%	5%	4,50%
kannada	malajálam	orija	pandzsábi	asszámi	maithili
3,70%	3,20%	3,20%	2,80%	1,30%	1,20%

A CIA – WORLD FACTBOOK 2001-ES ADATAI ALAPJÁN SZERK. NEMES V.

Az indiaiak életében rendkívül nagy szerep jut a vallásnak, melynek tagolódása még jelentősebb, mint a nyelv. A legelterjedtebb, legtöbb hívőt magáénak tudó vallás a hinduizmus, melyhez a lakosság 4/5-e tartozik. A hinduizmus társadalmi szempontból legfontosabb vonása a népesség kasztokra történő felosztása, melyben az egymás közötti, illetve az alá-, fölrendeltségi viszonyokat szigorú vallási rend szabja meg. E hierarchia legalsóbb fokán az érinthetetlenek vagy páriák állnak, mai nevükön bejegyzett kasztok vagy dalitok. Az e csoportoz tartozók végezték, illetve végzik a legalantasabb, legpiszkosabb és legnehezebb munkákat, mint pl. cserzővargák, hentesek, hulladékeltakarítók. Megjegyezném, hogy bár hivatalosan eltörölték a kasztrendszer, a falvakban és kisvárosokban még ma is annak törvényei uralkodnak. India második legnagyobb vallása az iszlám, mely a 8. században ért el erre a területre, majd a 16. századtól a mogul birodalom létrejöttével politikai befolyásra is szert tett. India lakosságának 13,4%-a vallja magát mohamedánnak, így India ad otthont a világ harmadik legnagyobb iszlám közösségének. A hinduizmus és az iszlám tanainak egyesítési kísérletéből kialakult szikh vallás a hívek 1,9%-át mondhatja magáénak. A kereszténység az i.sz. 1. században Indiába érkező Szent Tamás, majd később a portugál gyarmatosítók közreműködésével terjedt az ország kisebb területein (PUSKÁS I. 1984). Az indiai keresztények aránya 2,3% körül alakul, viszonyuk a két nagy vallásközösséggel jó. A hinduizmusból kivált buddhizmus híveinek aránya mindössze 0,8%, míg a dzsaináké 0,4%. Tovább színesíti az ország vallási palettáját a 2,2 millió bahai hitet követő, a 120 ezer párszi, a 6 ezer főt számláló – erősen fogyatkozó – keralai zsidó közösség és a sok törzsi vallású **(6. ábra)** (SZEGEDI N. – WILHELM Z. 2008).

6. ábra: Az India körzeteiben vallási többségben lévő felekezetek területi megoszlása 2011-ben

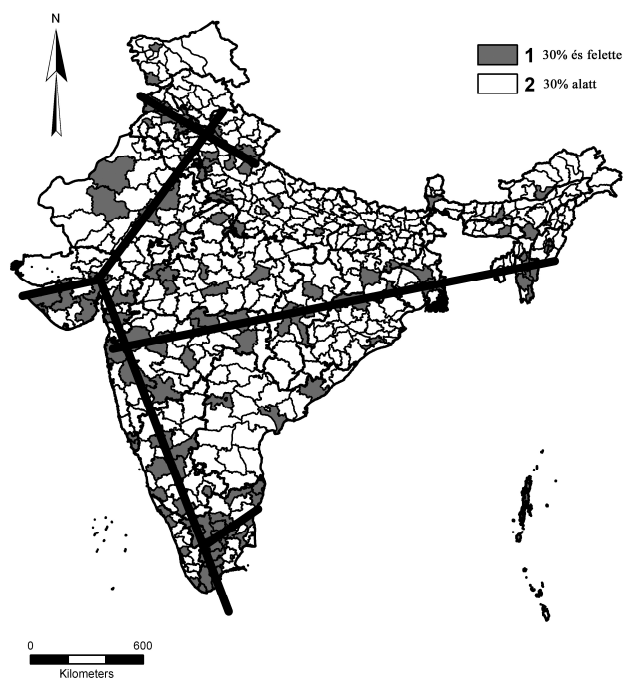
Forrás: WILHELM, Z. – PETE, J. – NEMES, V. – ZAGYI, N. 2011

India népességének nagyságát először az egységes indiai birodalom idején, 1600 körül 130 millió főre becsülték. Az első hivatalos, ám valamennyire még mindig hiányos, népszámlálás 1871-72 körül volt, ekkorra a lakosság száma elérte a 203 milliót, majd 1881-re a 256 milliót. A növekedés ütemét több tényező is lassította, úgymint belső villongások, az európai hatalmak ellen folytatott háborúk, éhínségek, járványok, melyek miatt a halálozások száma gyakran meghaladta a születéseket. A gyarmatosítással azonban megszűntek az ország külső és belső konfliktusai, javultak az egészségügyi feltételek, melynek eredményeként 1891-re a lakosság száma 279 millió főre emelkedett, de 1931-ben ugyanennyi főt számláltak meg, az ezt megelőző időszak súlyos influenza járványa, illetve a nagy éhínség miatt. Ezután azonban a népesség növekedése felgyorsult, évente kb. 4 millióval nőtt a lélekszám 1931 és 1951 között, majd pedig a csökkenő halálozással és így az életkor kitolódásával, valamint a magas születési arányokkal megindult a népességrobbanás. 1961-ben már 439 millió lakossal büszkélkedhetett India, ami majdnem 8 milliós évi növekedést feltételez. 1971-ben 548, 1981-

ben 684, 1991-ben 846 millióan lakták az országot, 2001-re pedig a népességszám átlépte az 1 milliárdos küszöböt. Mára pedig – az évi közel 20 milliós gyarapodás miatt – 1,21 milliárd ember él a szubkontinens legnagyobb országában (WILHELM Z. 2010).

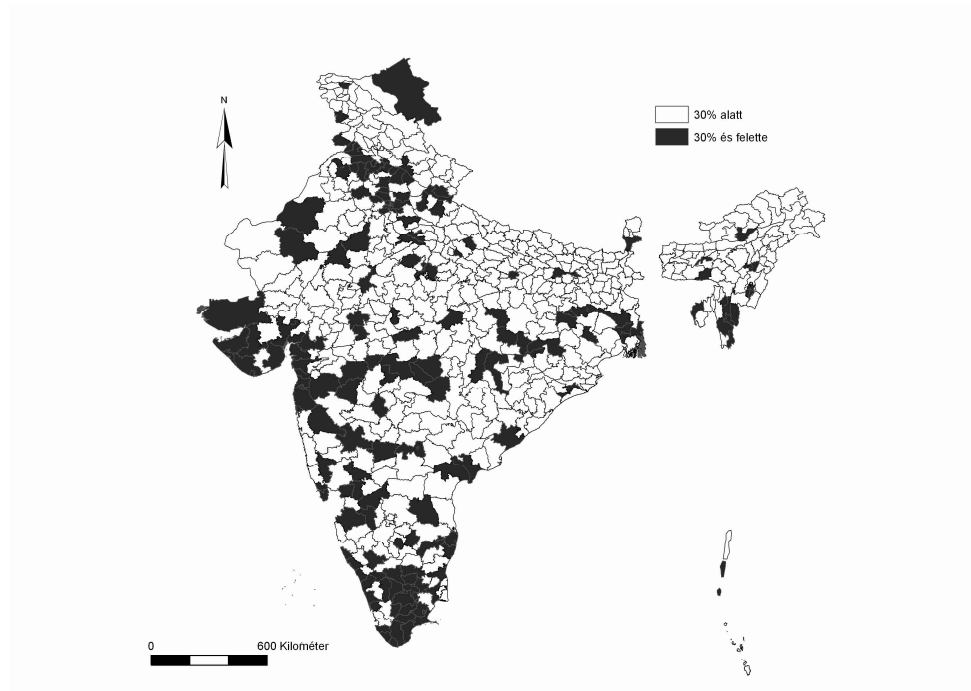
Az indiai kormány legnagyobb feladata az élelmezési gondok és a családtervezés megoldása. Utóbbira már több módszert is megpróbáltak alkalmazni pl. sterilizálás, fogamzásgátlás, családmodellek népszerűsítése, ám nem túl nagy eredménnyel. Ami pedig az előbbit illeti, a gyors népességnövekedés miatt hiába termel India háromszor annyi élelmet, mint korábban, a lakosság nagy hányada nem jut rendszeresen elegendő és megfelelő minőségű élelemhez. Az ország demográfiai arculata fiatalos, hiszen a lakosság legalább 1/3-a 15 év alatti és a népesség mindössze 15%-a idősebb mint 64 év, az átlagéletkor pedig 25 év (SZEGEDI N. – WILHELM Z. 2008). Jelentős mértékűnek mondható a városi népesség arányának növekedése, mely 2001-ben 28% volt, 2011-re pedig 31%. Ha térképen ábrázoljuk India azon körzeteit, ahol a városi népesség aránya meghaladja az országos átlagot, jól kivehető, hogy 2001-ben urbanizációs tengelyek alakultak ki, melyek 2011-re, néhány újabb körzettel bővülve még markánsabbá váltak **(7.-8. ábra)** (WILHELM Z. ET AL. 2013).

7. ábra: A 30%-ot meghaladó városi lakossággal rendelkező körzetek és urbanizációs tengelyek 2001-ben

Forrás: WILHELM et al. 2013

8. ábra: A 30%-ot meghaladó városi népességgel rendelkező körzetek Indiában 2011-ben

Forrás: WILHELM Z. et al. 2013

Gazdasága az ipari forradalom elmaradása és a brit gyarmati uralom miatt jelentősen lemaradt, ám a függetlenség elnyerését követően, 1980 és 2002 között az ország GDP-je évi 6%-al, ezt követően pedig 7,5%-al bővült, így India a leggyorsabb gazdasági fejlődésű országok közé lépett. Jelenleg a világ negyedik legnagyobb gazdasága, ám rövid időn belül lekörözheti Japánt és a harmadik helyre léphet. Az ország GDP-jéhez több mint 50%-kal a szolgáltatások járulnak hozzá, míg az ipar 27%-al, a mezőgazdaság pedig 22%-al. Az ország területének több mint fele szántóföld, ahol többnyire étkezési, ipari és egyéb növényeket termesztnek. A mezőgazdasági művelés alatt álló területek $\frac{1}{4}$ -én az alapvető néptáplálékot (lakosság 60-70%-ának napi egyetlen élelemforrása), rizst termesztnek. A rizsexportot tekintve India a második-harmadik helyen áll. India szolgáltatja a világtermelés $\frac{1}{3}$ -át földimogyoróból és $\frac{1}{4}$ -ét szezámagból. Ezeken túl az élvezeti cikként szolgáló tea – melynek termelésében, exportjában és fogyasztásában egyaránt versenyez Kínával az első helyért – fűszerek és dohány termesztésének van nagy jelentősége. A szolgáltató tevékenységekhez kapcsolódóan egy dinamikus, sikeres ágazattá fejlődött a külföldi megrendelésekre elvégzett szoftverfejlesztés (SZEGEDI N. – WILHELM Z. 2008). Jelentősek azonban a gazdasági növekedés területi különbségei, ugyanis egyes államokban, mint pl. Punjab, Maharasthra, Haryana vagy Goa az egy főre jutó GNP jóval magasabb az átlagnál, míg más államokban pl. Orissa (Odisha), Bihar, Uttar Pradesh vagy Jharkhand jóval átlag alatti (WILHELM ET AL. 2011).

India az iparosítását tekintve az igen gazdag szénkészleteire (246 Mrd t) támaszkodhatott, ennek kitermelésében ma Kína és USA után a harmadik helyen áll. Nagymértékű szén-függőségét a kőolajkészleteinek nem kielégítő mennyisége is megmagyarázza. Az első tengeri olajmezőt 1970-es években tárták fel az Arab-tengeren, ahonnan kőolajvezetéken keresztül szállítják a Mumbaihoz közeli finomítókba. Később egy másik selfet, a Ratnagiri olajmezőt vonták be a termelésbe, mely az össztermelés $\frac{2}{3}$ -át adja. A kőolaj kitermelés 2006-ra ugyan 36-37 millió tonnára emelkedett, ám ez még mindig nem fedezi India szükségleteit, így jelentős importra szorul. A villamosenergia--termelés közel $\frac{1}{4}$ -e az indiai folyók óriási potenciálját (évente 1677 m³ vizet szállítanak a tengerekbe) kihasználva történik. Ám az áramtermelés $\frac{2}{3}$ -át széntüzelésű erőművek szolgáltatják. Fontos megemlíteni továbbá, hogy India Földünk vasércben leggazdagabb országai közé tartozik (az ismert készlet kb. 12 Mrd t), így nem meglepő, hogy Indiában 3000 nyilvántartott bánya működik melyek $\frac{1}{5}$ -e ércbánya. Mangánérc kitermelésben az 5. helyen áll, ezen bányák nagy része a Dekkánon található, míg az Andhra Pradesh bányáiból származó csillám adja a világ csillámtermelésének 60%-át. Az ország gépgyártásának profilja és termelése fokozatos

bővülést mutat, melyek közül a legfontosabbak a mozdony- és vagonygyártás (Varanasi, Chennai, Bhopal), a nagy kikötőkbe települt hajógyártás (Mumbai, Kolkata, Visakhapatnam, Kochi), a repülőgépgyártás Bangalore-ban (Bengaluru) (Hindustan Aeronautics Ltd.), a külföldi alkatrészeket összeszerelő autógyártás (Gurgaon, Sonipat, Faridabad). Gyors ütemben fejlődik India vegyipara, gyógyszervegyésze (Mumbai, Kolkata). A könnyűipar legkiemelkedőbb ágazata a textilipar, mely a foglalkoztatottak és a megtermelt javak alapján is első helyen áll. India pamutipara a világtermelésben elfoglalt második helyével megelőzte USA-t, míg jutaipara a világtermelés $\frac{3}{4}$ -ét szolgáltatja.

Ami pedig India közlekedését illeti, jelentős szerep hárul a vasútra, melyek hosszát tekintve India a 4. helyen áll világviszonylatban, ám a hálózat sűrűségéről már nem mondhatók el ilyen kedvező arányok. Emiatt, valamint az autóutak kifejezetten rossz minősége miatt, nem beszélve az indiai forgalom jellegéről, hatalmas jelentőségű a belföldi légitranszport. Csaknem minden nagyvárosban van repülőtér, a nagy nemzetközi légitársaságok – Chennai, Delhi, Mumbai és Kolkata – mellett 80 közhasználatú és kb. 300 egyéb repülőteret találhatunk az országban. Egyre nő az idegenforgalom jelentősége is Indiában (SZEDEDI N. – WILHELM Z. 2008), a 2013-ban ide látogató külföldi turisták száma elérte a 6,97 milliót, az éves növekedés értéke pedig a 5,9%-ot. Az legtöbb turistát küldő ország USA, 15,58%-al, illetve az Egyesült Királyság 11,62%-al. Európa országai közül Oroszország 3,72%, Németország 3,62% és Franciaország 3,56% emelkedik ki. A turizmusból származó bevétel megközelítőleg 18,44 milliárd dollár.⁵

⁵ <http://tourism.gov.in/writereaddata/CMSPagePicture/file/marketresearch/Incredible%20India%20final%2021-7-2014%20english.pdf>

5. A demográfiai viszonyok egyik fontos összetevője, a nemi arány

„A népesség demográfiai megoszlása a népesedési folyamat következménye, másrészt a népesség reprodukciójának igen fontos befolyásoló tényezője” (TÓTH J. 2002:278). Ennek egyik és igen fontos összetevője a népesség nemek közötti megoszlása, azaz a nemi arány. Ezt egy mutatószámként, egyfajta összehasonlítási számként szokás megadni, melynek két formája használatos. Az egyik a maszkulinitási, a másik pedig a feminitási/feminin arány. Előbbi a férfiak nőkhez viszonyított arányát, míg utóbbi a nők férfiakhoz viszonyított arányát jelenti.

$$\text{maszkulinitási arány} = \frac{1000 P^f}{P^m}$$

$$\text{feminitási arány} = \frac{P^m}{P^f} 1000$$

(BECSEI J. 2007)

Megkülönböztetünk továbbá elsődleges, másodlagos és harmadlagos nemi arányt is. Az elsődleges nemi arány a fogantatáskori nemi arányokat, a másodlagos a születéskori, míg a harmadlagos a későbbi nemi arányt jelenti (CHANDRASEKHAR, S. 1968). A nemek arányának alakulásában több tényező együttesen játszik szerepet, melyek közül a legfontosabbak:

- > másodlagos nemi arányt jellemző fiútöbblet
- > halandósági különbségek a két nem között
- > korösszetétel
- > vándorlások
- > háborúk
- > népesedéspolitika

Ám a két nem számbeli alakulását legfőképpen a fiúk és a lányok születéskori száma határozza meg. Az újszülöttek között normális esetben több a fiú, mint a lány. Mivel azonban nemek különböző korcsoportokban jellemző halandósági mutatója különbözik, így a népesség nemi megoszlására annak korösszetétele is hatással van. Idősebb korösszetételű népességben nőtöbblet, míg a fiatalabb korösszetételűben csak kisebb mértékű nőtöbblet jelentkezik, illetve előfordulhat férfitöbblet is. Nagy szerepe lehet továbbá a vándorlásoknak és háborúknak is, ugyanis a kivándorlók között általában több a férfi és általában a háborúk is a férfiak számát

apasztják nagyobb mértékben, így ezen tényezők fennállása esetén az adott országban nőtöbbség alakulhat ki. Ám ennek szerepe napjainkra már elenyésző (BECSEI J. 2007). A Föld egészének népességét tekintve elmondhatjuk, hogy annak nemek szerinti megoszlása kiegyensúlyozott, ám regionálisan és lokálisan olyan markáns különbségek is előfordulhatnak, amelyek a reprodukciót is veszélyeztethetik (TÓTH J. 2002).

5.1. A természetes nemi arány

Ahhoz, hogy a természetestől eltérő nemi arányok előfordulását, alakulását megfelelően érzékeltetni lehessen, nagyon fontos lehatárolni, hogy miként alakul a normális, azaz a természetes nemi arány. Egy megfelelő népességszámmal rendelkező ország esetében, ahol nincs jelentős migráció, nincsenek háborúk, belső konfliktusok a férfi-nő arányt az elsődleges nemi arányok és a közösség korösszetétele határozza meg. Normális körülmények között a születéskori nemi összetételt tekintve több a fiú, mint a lány, sőt a fogantatáskori részarányuk még magasabb (CLARKE, J. I. 2003). Ennek oka a fiúk minden, így az intrauterin életkorban is magasabb – általában az elvetélt magzatok között több a hímnemű, mint a nőnemű – halálozási rátájában keresendő, mely miatt a fiúk kezdeti létszámelőnye fokozatosan kiegyenlítődik, sőt az idősebb, propagatív életkorban a nők kerülnek többségbe. Tehát e tényezők figyelembe vételével elmondható, hogy a két nem létszámarányának kiegyenlítődéséhez, elengedhetetlen az elsődleges, illetve ebből következően a másodlagos nemi arányokban megmutatkozó fiú többség.

A fiúk, illetve férfiak minden korcsoportban jellemző magasabb halálozási rátája a legnépszerűbb és legvalószínűbb magyarázat szerint az XY kromoszómapárjuk miatti nagyobb sebezhetőségükből ered (míg a nők esetében, ha a két X kromoszóma közül az egyiket bármilyen hiba keletkezik a másik kompenzálja azt). Annak okaira azonban, hogy miért, vagy miként képes több hímnemű utód megfoganni számos magyarázat született a különféle megfigyelések alapján. Ezek szerint úgy tűnik, hogy a jelenségre számos faktor befolyással van és – legalábbis ez idáig – nem jelölhető ki egyetlenegy, mindent megmagyarázó tényező sem. Az egyik ilyen megfigyelés során kimutatták, hogy a megtermékenyülés menstruációs cikluson belüli ideje és az ennek megfelelően fennálló hormonális hatások, valamint a gyermek neme között van bizonyos fokú kapcsolat, ugyanis a ciklus elején és végén nagyobb esély van a fiú utódra. Ezen meghatározó tényezőket azonban több demográfiai sajátosság is befolyásolja, úgymint a gyermek születési sorban elfoglalt helye és a szülők, elsősorban az apa életkora. A születési sorrend és a nemi arány között

negatív korreláció tapasztalható, azaz minél több gyermeke van egy családnak, annál kisebb az esélye egy fiú világra jöttének. Hasonló összefüggés figyelhető meg az apa életkora és a születendő gyermek neme között, azaz egy idősebb apának kisebb valószínűséggel születik fiú utódja. E két jelenség tulajdonképpen szoros logikai kapcsolatban áll egymással, hiszen a magasabb életkorú apáknak a legtöbb esetben már több gyermeke született. Több más, a fiúszületési többlettel kapcsolatot mutató tényezőre hivatkoznak még a szakirodalmi források, mint pl. a szülők életkora közötti különbség vagy a születések között eltelt rövidebb idő, mely esetben nagyobb valószínűséggel lesz fiú a gyermek (TREMBLAY, M. et al. 2003).

A fent említett fiziológiai és korszerkezeti tényezők által determinált fogantatáskori nemi arányok, és a hímnemű magzatokra jellemző, magasabb halandósági értékek eredményeként, természetes körülmények között minden 1000 megszületett fiúra átlagosan 952 lány jut, míg a normálisnak tekintett születéskori nemi arányok megfelelő számú népesség esetén többnyire 943 és 961 lány/1000 fiú értékek között változnak (CLARKE, J. I. 2003).

5.2. Nemi arányok alakulása Ázsiában

A legtöbb országban a fent leírtak alapján alakul a nemek közötti létszámmegoszlás, ám Földünk legnagyobb kontinensének, Ázsiának számos országában jelentős mértékű, az elfogadható értéket jóval meghaladó – a feminitási index sokszor a 900-t sem éri el – a másodlagos nemi összetételben mutatkozó, jelentős nagyságú népességet érintő aránytalanságokat figyelhetünk meg. A volt szovjet tagköztársaságokban, (Azerbajdzsán: 877, Grúzia: 901, Örményország: 893), Kínában (885), Indiában (893) és Vietnamban (893) például a fent említett érték körül vagy sok esetben az alatti születéskori feminitási arány figyelhető meg (WILHELM Z. – ZAGYI N. 2012). Ezeket az országokat patriarchális társadalmi berendezkedés, erős fiúpreferencia és a férfiak magasabb státusza jellemzi (VISARIA, L. 2005).

A nemi arányokban megmutatkozó rendkívüli különbségekre mintegy húsz évvel ezelőtt Amartya Sen, Nobel-díjas indiai közgazdász hívta fel a figyelmet az ázsiai népességre jellemző férfitöbbség kapcsán. Hangsúlyozta, hogy miközben Európában és Észak-Amerikában a feminitási index 1050-1060 körüli, addig Ázsia egyes országaiban a 940-et sem éri el. Sen a női népességben mutatkozó hiányt több mint 100 millió főre becsülte 1990-ben, melynek legvalószínűbb okát a nők hátrányos társadalmi megkülönböztetésében, egzisztenciális háttérbe szorítottságában, ezek következményeként pedig a csökkenő életkilátásaik, valamint a leánygyermekek elhanyagolása miatti magasabb halandóságukban

véli felfedezni (SEN, A. 1990, SEN, A. 1993). Valamivel később Ansley Coale, amerikai demográfus is felhívta a figyelmet az egyes ázsiai országokban jellemző leány halálozások fiukéhoz viszonyított rendellenesen magas értékeire, főként az első néhány évben és azon másodszülettek körében, akiknek nővérük volt. Hogy megbecsülje a hiányzó női népesség számát, Coale kiszámította a fiú-lány arány normális körülmények közötti valószínű arányát, így Kínát, Indiát, Pakisztánt, Bangladeszt, Nepált, Nyugat-Ázsiát, illetve Egyiptomot tekintve a hiányt valamivel kevesebbre, 60-70 millió före becsülte, mint Sen (HATTI N. ET AL. 2004).

Becslések szerint az elkövetkezendő 20 évben jelentős férfitöbblet alakulhat ki Ázsia több országában. Kínában például az „egy gyerek politika” 1979-es bevezetése óta évente 1 millióval több a fiú születések száma. Így Kínában, valamint a másik, már most jelentős férfitöbbletet mutató országban, Indiában (ahol az állam a népességszaporulat lassítására szintén a restriktív népesedéspolitika eszközéhez nyúlt) 12-15%-ra becsülik azon fiatal férfiak számát, akik feleség nélkül maradnak (HESKETH, T. – ZHU, W. X. 2006). Ebből jól látható, hogy azokban az országokban, ahol erősen él a fiúpreferencia milyen következményekkel járhat, ha a szülőket kevesebb gyermek vállalására ösztönzik (HATTI, N. ET AL. 2004). „Az mindenesetre biztosra vehető, hogy a női népesség nem csak arányaiban, de számában is kiugró mértékű hiánya a két legnagyobb lélekszámú ország, Kína és India esetében járhat a legsúlyosabb következményekkel” (WILHELM Z. – ZAGYI N. 2012: 1038-1039).

6. A nemi arány alakulása Indiában

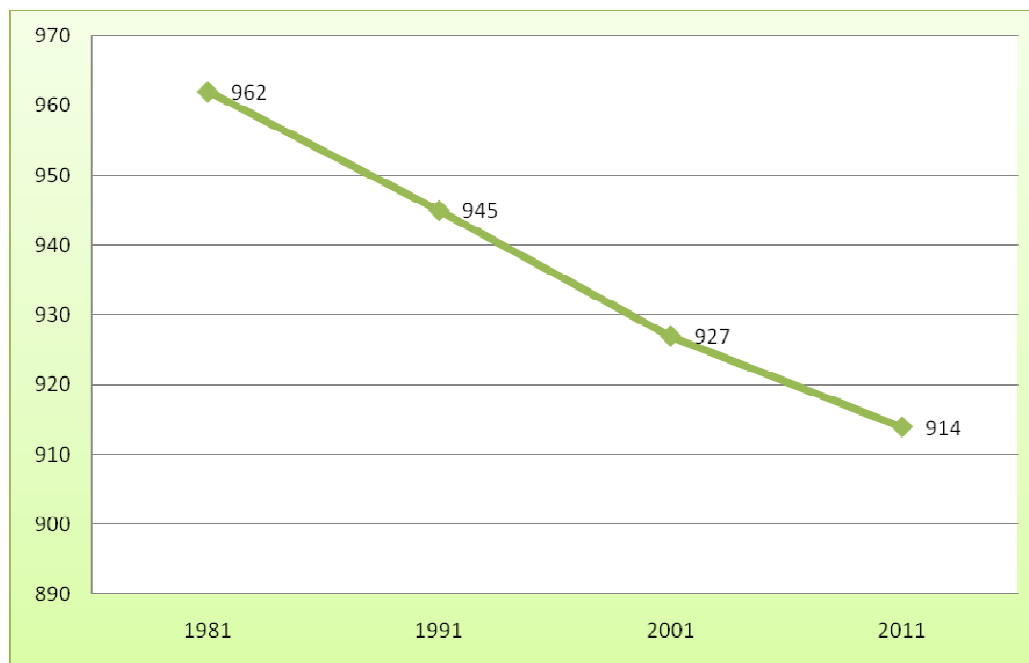
6.1. A nemi arány alakulása térben és időben

Az előző fejezetben felvázolt természetes nemi arányoktól eltérően Indiában a fiúk/férfiak javára billen a mérleg (1000 férfira átlagosan mindössze 936 nő jut), annak ellenére, hogy köztudottan a nők biológiailag ellenállóbbak. Kína után India a második olyan állam, ahol nem csak a gyermekkori leánynépesség számában mutatkozik hiány a fiúk számához képest, de a felnőtt korosztály nemek közötti megoszlásában is jelentős eltérést tapasztalhatunk, annak ellenére, hogy a feminitási index, amely 1991-ben érte el mélypontját, növekedésnek indult. Ez a növekedés leginkább az indiai nők születéskor várható élettartamának kitolódásából adódik. A 0–6 év közötti korosztály feminitási arányszámai már az 1960-as évektől folyamatosan csökkennek, mely időpont egybeesik azon diagnosztikai eljárások elterjedésével Indiában, melyek lehetővé tették a magzat nemének megállapítását, az 1980-as évektől pedig az addiginál is nagyobb mértékű csökkenés tapasztalható (WILHELM Z. – ZAGYI N. 2012). Ez a kedvezőtlen arány leginkább a nők és leánygyermek társadalmi, kulturális és egészségügyi körülmények okozta magasabb halálozásával függ össze és nem a hiányos regisztráció vagy a nők kivándorlásának következménye, mint ahogy azt korábban feltételezték. Voltak ugyanis olyan feltételezések, melyek szerint, főleg a korábbi időszakokban, a nőket sokszor eldugták és létezésüket nem vallották be a népszámláló bizottság tagjainak, attól félve, hogy az asszonyoknak, lányoknak bántódása esik, vagy a fiatalon (gyermekként) férjhez adott lányok életkorát jóval többnek vallották, így a fiatalabb korcsoportban megmutatkozhatott „hiányuk”. Emellett még hivatkoztak a nők el-, illetve kivándorlására is, mely talán még lehetetlenebb, hiszen a nők akkor sem, és sok esetben még ma sem utazhatnak férfi kísérő nélkül (VISARIA, L. 2005).

“A női népesség hiánya Indiában a teljes lakosságra vonatkoztatott 1000-es feminitási indexhez – tehát a nők 50%-os létszámarányához – viszonyítva az utóbbi fél évszázadban a nemi arányok adott értékétől függően 3,1 és 3,8% között változott, a 2011. évi census során rögzített népességszámot (1210,2 millió fő) alapul véve a veszteség abszolút értékben 18,7 millió főt tesz ki (3,1%)” (WILHELM Z.-ZAGYI N. 2012:1039). Ami a 0-6 éves korcsoport nemi arányait illeti, a fiúk és a leányok száma közötti eltérés dekádonként 0,9%-al csökkent a 1962-es átlagos feminitási bázisértékhez képest, melyet 1981-ben regisztráltak. Ez 2011-re elérte a 2,7%-ot, ami azt jelenti, hogy az említett korcsoportban a hiányzó leánynépesség

megközelíti a 2,1 milliót (WILHELM Z.-ZAGYI N. 2012). Ezen korosztály nemi arányát jellemző folyamatos csökkenést kiválóan szemlélteti az alábbi grafikon (9. ábra):

9. ábra: A 0-6 éves korosztály feminitási indexének csökkenése 1981-2011 között

A CENSUS OF INDIA 2011 adatai alapján szerk. NEMES V.

A feminitási arányszám ilyen mértékű csökkenése ebben a korcsoportban egy bizonyos idő elteltével, sőt már most is nagymértékben kihat a társadalmi, gazdasági és szociális szférákban végbemenő folyamatokra egyaránt. Fontos kiemelni, hogy a gyermekkori nemi arányok meghatározója a születéskori nemi arány és a kora gyermekkori halálozási ráta, melynek természetes alakulását az előző fejezetben tárgyaltuk. Indiában azonban a természetestől eltérően már a születéskori nemi arányokban is jelentős hiány mutatkozik a leány csecsemők számát illetően, ami jól példázza a leányokkal szembeni negatív attitűdöt és az indiai társadalomra nagy mértékben jellemző fiúpreferanciát. Fontos megjegyezni azt is, hogy azokban az esetekben, amikor egy család már rendelkezik gyermekkel, annak neme nagyban befolyásolja a később világrajövő tesvérek születéskori nemi arányának alakulását is, tehát, amennyiben egy családban már született egy leánygyermek, a másodikként világrajövő gyermekek körében még tovább csökken a feminitási index értéke. Egy 2000-2001 között, Delhiben végzett születéskori nemi arányokat vizsgáló tanulmány⁶ szerint abban az esetben, ha az elsőszülött gyermek fiú a másodikként világrajövő gyermekek esetében a nemi arány

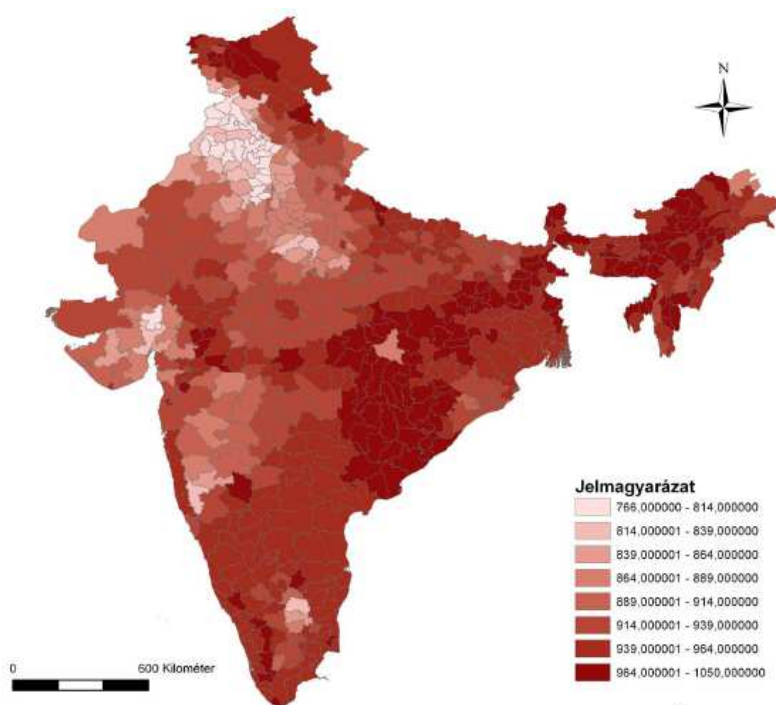
⁶ A tanulmányt kórházban történt szülések esetében végezték.

959, míg akkor, ha leánygyermek születik elsőként ez az arány 542-re csökken. Azon anyák gyermekei esetében pedig, akik az első két szülésük alkalmával leánynak adtak életet a harmadikként születő csecsemők közötti nemi arány mindössze 219 körül alakult (VISARIA, L. 2005).

India már említett heterogenitása megmutatkozik a nemi arányok esetében is. A feminitási index alakulásában ugyanis nem csak időbeni, de térbeni változások, eltérések is megfigyelhetők. A nők számában mutatkozó hiány legmarkánsabban India északi, nyugati (történelmileg militáns, maszkulin) államaiban, azaz Punjab, Haryana államokban, valamint Rajasthan, Gujarat és Maharastra területén jelentkezett/jelentkezik. A 2001-es népszámlálás ugyan emelkedést mutatott a teljes népesség feminitási arányában – az 1991-es 927 helyett 933 –, de 17 államban/szövetségi területen még így is a 2001-es országos átlag alatt maradt a feminitási index értéke (CENSUS OF INDIA, 2001). A 2001-es népszámlálás óta eltelt idő alatt Jammu és Kashmir, Himachal Pradesh, Uttarakhand, Madhya Pradesh, Andra Pradesh, Tamil Nadu, Orissa, Arunachal Pradesh egyes körzeteiben, valamint Daman és Diu, Delhi és Chandigarh területén is jelentős csökkenést tapasztalhatunk, mely jól látható a 2001-es és 2011-es census adatai alapján készült térképeken is **(10. és 11. ábra)**.

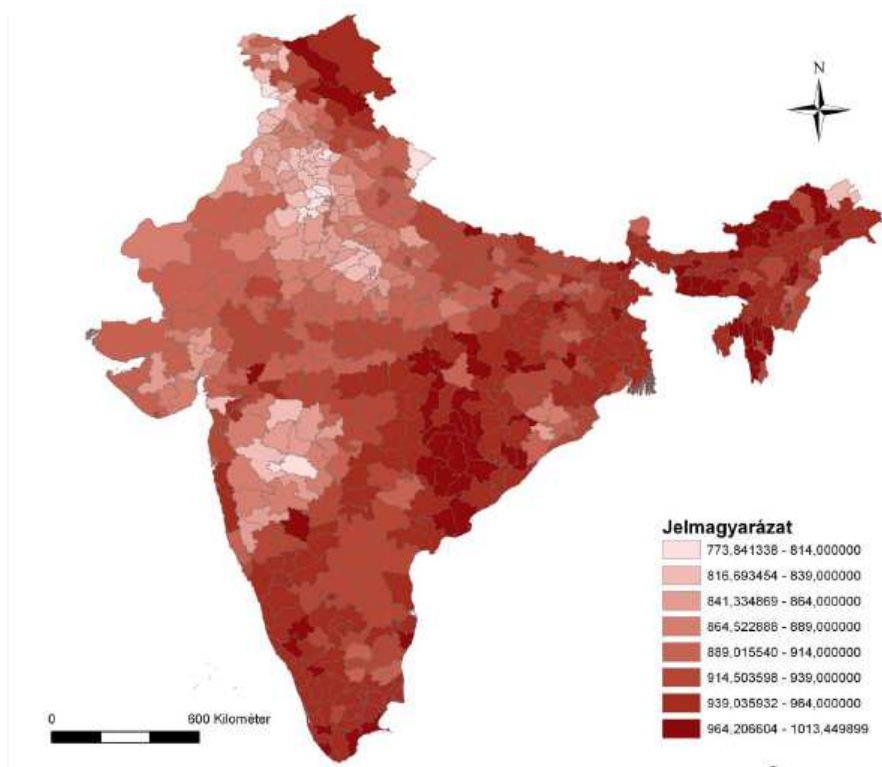
A városi és vidéki népesség nemi eloszlásában is találhatunk eltéréseket, mégpedig az utóbbiak javára. A városi népesség feminitási arányszáma átlagosan 900 körül alakul, míg vidéki népesség esetén 946 ez az érték. Ennek valószínűleg a férfiak munkahely reményében történő városokba migrálása lehet az oka. Még látványosabb a gyermekek nemi arányában megmutatkozó – 31 államot és szövetségi területet érintő meredek csökkenés –, mely legélesebben Punjab, Haryana, Himachal Pradesh, Gujarat és Delhi területeken mutatkozik meg. Mindösszesen 5 közigazgatási egység – Dadra és Nagar Haveli (1003), Lakshwadeep (999), Chhattisgarh (982), Meghalaya (973) és Jharkhand (973) - esetében mondható el, hogy a feminitási arányszám meghaladja az országos átlagot. Ezen korosztály esetében is megállpítható, hogy a rurális térségek esetében sokkal jobbak a feminitási arányszámok, mint a városi népesség esetében. Előbbi területeken az arányszám átlagosan 934, míg az utóbbiak esetében mindössze 906 **(12. és 13. ábra)** (CENSUS OF INDIA, 2001).

10. ábra: Feminitási index India körzeteiben 2001-ben

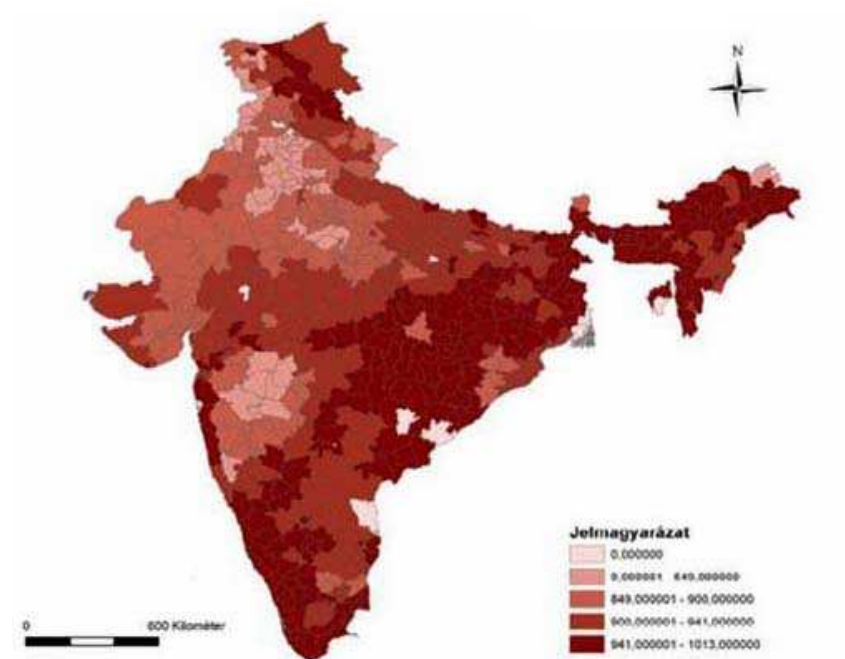
Forrás: WILHELM Z. - ZAGYI N. 2012

11. ábra: Feminitási index India körzeteiben 2011-ben

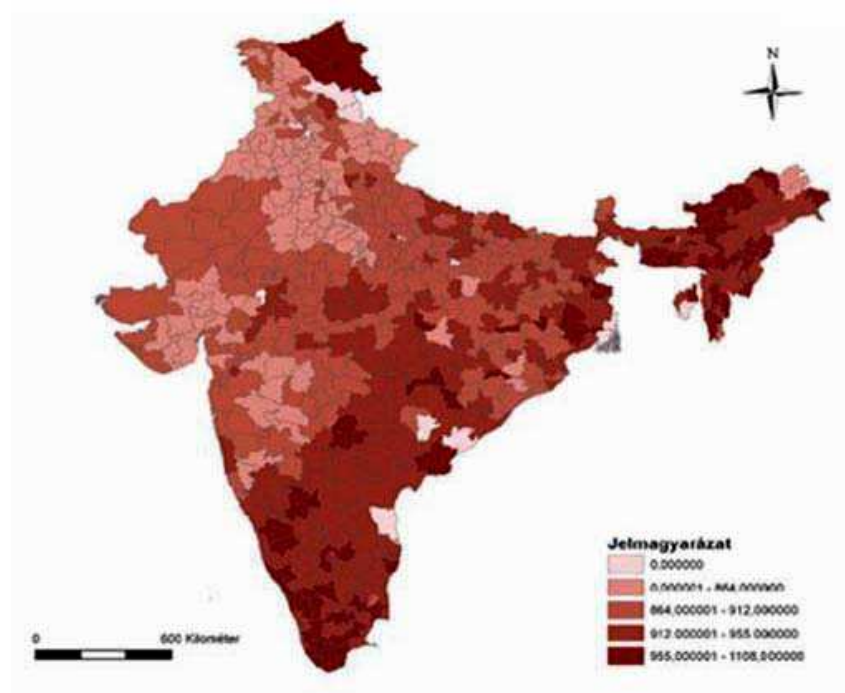
Forrás: WILHELM Z. – ZAGYI N. 2012

12. ábra: Falusi 0-6 évesek feminitási indexe 2011-ben

A CENSUS OF INDIA 2001 adatai alapján szerk. NEMES V. - WILHELM Z.

13. ábra: Városi 0-6 évesek feminitási indexe 2011-ben

A CENSUS OF INDIA 2011 adatai alapján szerk. NEMES V. - WILHELM Z.

6.2. A férfitöbbslet kialakulásának oka: a fiúpreferencia és annak gyökerei

6.2.1. Szocio-kulturális, gazdasági, demográfiai aspektusok a fiúpreferencia kialakulásában

A férfitöbbslet kialakulásának oka a legtöbb ázsiai országra jellemző erős fiúpreferencia, melynek gazdasági és szocio-kulturális gyökerei egyaránt vannak. A fiúpreferencia legalapvetőbb oka az India egyes területein élő közösségek patriarchális társadalmi berendezkedése, melynek két aspektusát lehet kiemelni, mint a leányszületésekkel szembeni negatív attitűd kialakulásának és fennmaradásának táplálóját. Az egyik a patrilinearitás, mely a családi vagyon, a termelési eszközök férfiágon való továbbörökítését jelenti, a másik pedig a patrilokalitás, mely pedig a férfiak szülői házhoz kötöttségét jelenti. A nők a patrilineáris öröklési hagyomány okozta egzisztenciális háttérbeszorítottságuk miatt csak házasság révén tudják biztosítani saját fennmaradásukat, a patrilokális berendezkedés miatt pedig a házasságot követően el kell hagyniuk addigi otthonukat és életüket a férj családjához tartozóként kell leélniük. Míg ez a patriarchális társadalmi berendezkedés a fiús családoknak anyagi előnyt jelent, addig a lányos családokat hátrányosan érinti, hiszen a leánygyermek felnevelésébe fektetett szellemi és materiális javak, mondhatni, elvesznek (WILHELM Z. – ZAGYI N. 2012).

Az előbbiekből adódóan, illetve átfogó nyugdíjrendszer hiányában, a szülők csak a családi házban maradó fiúra számíthatnak időskorukban, a férjhez adott leányokra azonban nem. A férj családja viszont a feleség révén új munkaerőhöz jut, ráadásul a legtöbb esetben a hozomány által a családi „kincstár” is gyarapszik. Ezt a helyzetet jól példázza az a sokat emlegetett indiai mondás, mely szerint: felnevelni egy leányt olyan, mint a szomszéd kertjét öntözni (WILHELM Z. 2010).

Ám a szülők számára nem is feltétlenül a gyermek felnevelése, hanem a kiházásítással járó hozomány – mely a fiúpreferencia egyfajta kulturális és gazdasági motivációja lehet – és az esküvő költségeinek megfizetése jelenti a legnagyobb nehézséget. A hozomány megfizetését ugyan egy 1961-ben kiadott törvény tiltja, ám a mélyen gyökerező hagyományokkal szemben szinte semmit sem ér. A szertartás költségei elérhetik a 12 000 USD-t (761 186 INR azaz 3 217 514 HUF)⁷ is, főként a nagyobb városokban, mint Mumbai vagy Delhi. Így azon családok, akik több leányt nevelnek, könnyen adósságba verhetik

⁷ 2015.01.06.-i árfolyam alapján, <http://www.xe.com/currencyconverter/>

magukat mivel az indiai családoknak általában szerény anyagi lehetőségei vannak, tehát kénytelenek hitel felvételéhez folyamodni (WILHELM Z. 2010). Itt jegyezném meg, hogy a hozomány kifizetése kezdetben leginkább az északi államokban és a magasabb kasztbéliék körében volt szokás – mivel ezekben a kasztokban a feleségtől, asszonytól nem várták el, hogy a földeken dolgozzanak, a hozomány egyfajta kompenzációs díjként funkcionált a férj családjának – ám idővel szinte az egész országban és az alacsonyabb kasztokban is elterjed, mint egyfajta státusz-szimbólum (PATEL, R. 1996). A súlyos anyagi vonzatokon túl a hozomány megfizetése, vagy éppen meg nem fizetése végzetes következményekkel is járhat. Sok esetben előfordul, hogy a férfi csak a pénz miatt házasodik és, hogy ezt többször megtehesse a feleségtől balesetnek álcázott gyilkosság formájában szabadul meg, vagy szabadítja meg a család. Mindezek tükrében nem meglepő, hogy a legtöbben inkább fiúgyermeket szeretnének és ennek érdekében akár drasztikus cselekedetekhez is folyamodnak, melyből kifolyólag a leányok halálozási mutatói saját családon belül a fiúkéhoz viszonyítva magasabbak és csak a 20-24 éves korcsoporttól kezdődően csökkennek fokozatosan (DRÈZE, J. – SEN, A. 2002).

A társadalmi és gazdasági motivációk mellett érdemes említést tenni a jelenség demográfiai aspektusairól is, mely esetben a társadalmak természetes, vagy bizonyos esetekben állami beavatkozással befolyásolt népességcsökkenésének és a feminitási arány romlásának összefüggésére érdemes odafigyelni. Ahogy egy korábbi fejezetben már említettem India népességnövekedése rendkívül jelentős, melynek megfékezésére, lassítására az indiai kormány több népesedéspolitikai intézkedést is végrehajtott az évek folyamán, arra ösztönözve a családokat, hogy kevesebb gyermeket vállaljanak. Ezen intézkedések hatására, illetve a természetes módon is csökkenő népszaporulat következtében a családoknak mindinkább érdekévé válik, hogy a kevesebb gyermek közül legalább az egyik, vagy az egyetlen egy fiú legyen. Mivel az egyre kevesebb gyermek esetében jelentősen csökken annak esélye, hogy a kevesebb utód egyike vagy az egyetlen egy fiú lesz (**2. táblázat**), ezért nagymértékben csökkenni fog a leányszületési tolerancia, tehát azoknak az aránya, akik az egyetlen gyermekként, vagy többi gyermekként elfogadják a leányt (WILHELM Z.-ZAGYI N. 2012).

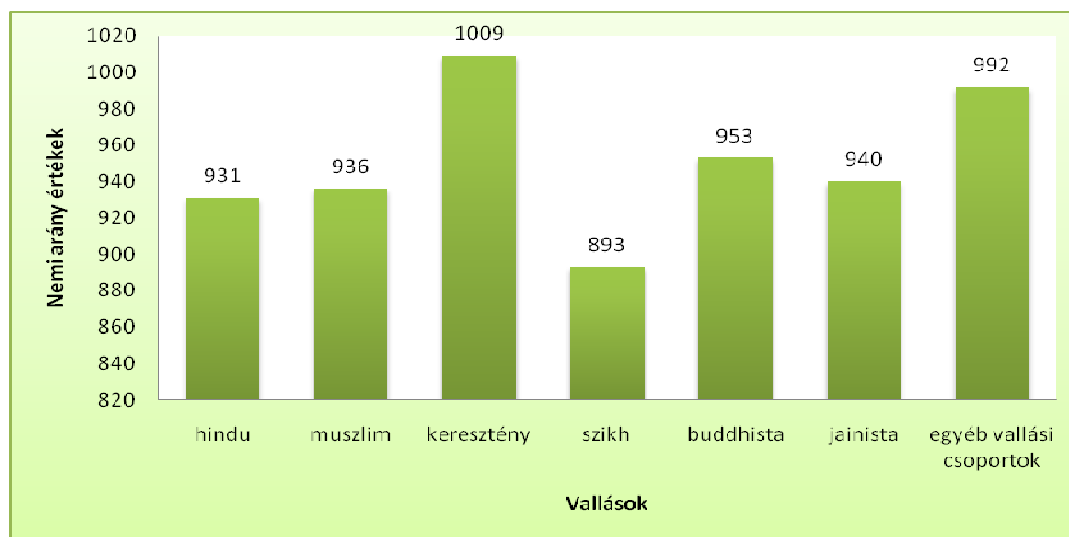
2. táblázat: A gyermekszám, fiú születések és leánytolerancia matematikai összefüggései

	Átlagos gyermekszám					
	1	2	3	4	5	6
Nincs fiú utód (%)	49	24	12	6	3	1
Leányszületési tolerancia (%)	0	50	67	75	80	83

GUILMOTO, C. Z. 2009 alapján szerk. NEMES V.

További szerepe lehet a fiúk előnyben részesítésének a különböző foglalkozási hagyományoknak, mint a technikai-műszaki munkák vagy a katonai szolgálat. A jobbra India északi, nyugati területein – az erre a térségre jellemző alacsony feminitási index értékek jól kivehetők a 6.1. fejezetben bemutatott térképeken – élő egykori militáns közösségek, szikhek és rajputok körében erős fiútöbbslet mutatkozik, hiszen egy gyenge, védtelen leány nem számított túl nagy értéknek szemben az erős fiúval (WILHELM Z.-ZAGYI N. 2012). Ezen túl pedig a vallási közösségek nemi arányaiban is érzékelhető különbségek vannak (GUILMOTO, C. Z. 2007). A feminitási index a keresztények körében 1009, tehát jóval meghaladja az országos átlagot (933), míg a nemi arány értéke a már említett, katonai szolgálatukról is híres szikhek körében a legalacsonyabb, 893, a legtöbb hívőt magáénak valló közösség, a hinduk feminitási arányszámai is az átlag alatt maradnak (CENSUS OF INDIA, 2011). A fiúpreferencia lehetséges vallás alapú okaira a következő fejezetben térek ki (**14. ábra**).

14. ábra: India vallási csoportjai és nemi arányaik

A CENSUS OF INDIA 2011 adatai alapján szerk. Nemes V.

6.2.2. A vallás, mint a szocio-kulturális jellemzők egy meghatározójának lehetséges szerepe a fiúpreferencia kialakulásában

A vallás és a társadalom viszonya nem elhanyagolható, hiszen a múltban és a jelenkorban is volt/van rá példa, hogy a vallás nemzeti, vagy akár nemzetközi méretű társadalmi és politikai tényezővé vált/válhatott. Durkheim és iskolája a vallást egyenesen a társadalmiasulás alapjának tekinti, melynek fontos értékrend kialakító, normákat rögzítő szerepe van és a társadalmi kontroll segítségével az általa meghatározott értékek megtartására törekszik (TOMKA M. 1991). Nincs ez másként India vallásaival sem, így nem meglepő, hogy az indiai társadalomra jellemző fiúpreferencia vallási tekintetben is megalapozható.

India ősi, védikus vallása idővel egyre inkább patriarchálissá vált, a védikus életrenddel kapcsolatos előírások legnagyobb része kizárólag férfiakkal foglalkozott, aminek következtében a későbbi hinduizmusban a nők sok tekintetben, pl. egyes szertartások elvégzése, háttérbe szorultak. A legidősebb fiúgyermek számos vallási szertartásban fontos szerepet játszik, ugyanis ő az, aki az apa halálakor a megfelelő szertartást/szertartásokat elvégzi és a halotti máglyát meggyújtja, ezáltal biztosítva a halott túlvilági létét, ellenkező esetben ugyanis az illető örökre nyughatatlan szellem (préta) marad. Ebből adódóan a putra (fiú) szó jelentését is úgy magyarázták, hogy a „pokoltól (put) megváltó (tra)” (KLOSTERMAIER, K. K. 2001).

A hinduizmus máig fennmaradt legkorábbi formáját a négy Veda tartalmazza. A legrégebbi a Rigvéda, amely i.e. 1200 körül keletkezhetett. Ezt követi a Számvéda, közvetlenül utána a Jadzsurvéda, végül pedig az Atharvavéda (AV)⁸ keletkezett (BROCKINGTON, J. L. 2007). A hinduizmus eme kanonizált szentiratainak tartott Védák olvasását az idők folyamán megtiltották az alsóbb kasztbelieknek és az összes nőnek (BROCKINGTON, J. L. 2007). Így a saját maguk érdekeit szem előtt tartva manipulálhatták a felsőbb kasztbéli férfiak az ősi vallás nevében a társadalmi folyamatokat, hozhattak különféle intézkedéseket, törvényeket. A Védákon túl nagy hatást gyakoroltak a társadalomra a különböző törvénykönyvek (Dharma-sastras). Leghíresebb közülük Manu törvénykönyve (MT)⁹, mely i.e. 200 – i.sz. 200 között keletkezhetett, de ilyenek még a Vishnu törvénykönyve (VT)¹⁰ i.sz. 100-300-ból, vagy a Nárada törvénykönyv (NT)¹¹ ami i.e. 200

⁸ <http://www.sacred-texts.com/hin/av/index.htm>

⁹ <http://www.sacred-texts.com/hin/manu.htm>

¹⁰ <http://www.sacred-texts.com/hin/sbe07/index.htm>

körül keletkezhett. Utóbbi kettő alapjául Manu törvénykönyve szolgált (SAILENDRA, N. S. 1988).

Ezekben a szent iratokban számos olyan törvényt, illetve rendelkezést találunk, melyek a nők hátrányos társadalmi megkülönböztetésének, háttérbe szorítottságának, valamint a fiúgyermek iránti erős vágy alapját képezhetik. Az Atharvavéda több olyan imát/igét is tartalmaz, melyben azért imádkoznak, hogy fiú utód szülessen (AV III./23., VI./11.), sőt még azon részekben is megjelenik a fiú iránti vágy, melyekben az adott imák/igék címe alapján egyszerűen csak gyermekáldásért (AV VI./81.) vagy a megfogásért imádkoznak (AV V./25.). Az Atharvavéda II. fejezetének 28. versében pedig hosszú életet kérnek a fiúgyermeknek, ellenben hasonló a lányokat érintő kérésekkel, imádságokkal nem találkozunk. Manu törvénykönyvében több, a nők jogait, feladatát és élethivatását leíró résszel találkozhatunk, valamint olyan, nőkkel kapcsolatos tilalmakkal, mint pl. a brahminoknak (papok kasztja) távol kell tartaniuk magukat a nőktől, nem nézhetnek a nőkre (MT II/177., 179.), nem ehetnek olyan ételből, melyet menstruáló nő megérintett (MT IV/208.). Mi több „egy olyan ember bölcsessége, energiája, ereje, látása és életereje teljes mértékben megsemmisül, aki egy menstruáló nőhöz közeledik (MT IV/41.).” További forrása lehet a nőkkel szembeni negatív attitűd kialakulásának az a törvénykönyvben megfogalmazott nézet, mely szerint „A nők természetükből fakadóan elcsábítják/megrontják a férfiakat, ezért egy bölcs mindig óvatos a nők társaságában. ... A nők nem csupán a balga férfit képesek félrevezetni, a vágyak és a harag rabszolgájává tenni, de a tanulat/okosát is (MT II/213-214.).” Manu törvénykönyvének második fejezetében a nők háziasszonyi teendőiről, feladatairól olvashatunk. Választ kapunk többek között arra, hogy miért kötelessége egy nőnek férjhez menni. A törvény szerint ugyanis „egy nő házasságkötés révén teljesíti védikus felajánlását, a férj kiszolgálása felér egy mester/tanító házában való léttel, a házimunka elvégzése pedig a szent tűzhelyen való mindennapi áldozattal (MT II./67.).” Továbbá arra az indiai kultúrában mélyen gyökerező szokására, ami a leányok fiatalon történő férjhez adásának egyik oka lehet. E törvények szerint a leányt férjhez kell adni amint az érettség jelei megmutatkoznak rajta. Abban az esetben, ha hagyják, hogy házasság nélkül múljon el egy-egy ciklusa, minden esetben egy magzat életéért felelnek (NT, XII./ 25-27.). Ha a leány az első menstruációja idején még apja házában él, és nincs eljegyezve, leértékelődik. Ha ekkor bármelyik férfi elviszi/magához veszi őt a családtagok beleegyezése nélkül nem követ el büntetett (VT XXIV./38-41.). Manu törvénykönyvében olyan kijelentésekkel is

¹¹ <http://www.sacred-texts.com/hin/sbe33/index.htm>

találkozhatunk, melyek tulajdonként kezelik a nőt, mint például az alábbiak: “Egy leány, egy fiatal nő, vagy akár egy idősebb sosem cselekedhet önnön akaratából, még a saját házában sem. Gyermekeként egy leány az apjához tartozik, fiatal nőként a férjéhez, ha az meghal a fiaihoz, egy nő sohasem lehet önálló (MT V/147-148; VT XXV/13.).” Amennyiben elhagyja az apját, a férjét vagy pedig a fiait mind a saját, mind pedig a férje családja megvetendővé válik (MT V/149.). A férje halála esetén sem válik szabaddá egy nő, ugyanis ebben az esetben vagy megtartja szüzességét és nem alakít ki többé új kapcsolatot, vagy pedig a férj halotti máglyáját választja (VT XXV/14.). Megfogalmazódnak, olyan tilalmak, melyek akkor érvényesek a nőre, amikor nincs mellette a férjük. Így például tilos ékszerekkel díszíteniük magukat, nem látogathatnak el idegen házba a férjük nélkül, nem állhatnak az ajtók, illetve ablakok közelében a saját házukban sem, sőt semmiben nem cselekedhetnek önállóan (VT XXV./1-12.). A mennybe pedig akkor juthatnak csak be (MT V/155) és akkor lehetnek boldogok a túlvilágon (VT XXV./15.), ha életükben mindig engedelmesek volt férjükhöz. „A nőkkel és leányokkal szembeni hátrányos megkülönböztetés egyik okának az “erős fiúpreferencia tekinthető, amely [...] szociokulturális, illetve az ehhez szorosan kapcsolódó gazdasági és demográfiai szükségszerűségek következménye” (WILHELM Z. – ZAGYI N. 2012:1040). Ezt a fiú preferenciát jól példázza az a törvény, melyben arról írnak, hogy egy férfi nem szerethet olyan nőt, aki csak leányoknak képes életet adni (NT, XII./ 94.). Köztudott, hogy ma a nem kívánatos nemű utódtól sok esetben a szelektív abortusz révén szabadulnak meg, melyet a modern diagnosztikai eljárások tesznek lehetővé. A korábbi időkben azonban csak különféle házi praktikákra, népi megfigyelésekre támaszkodhattak és ezek segítségével próbálták befolyásolni az utód nemét. Ilyen praktikát fogalmaz meg Manu törvénykönyvének III. fejezetében a 45-48-as bekezdés. Ebben a részben meghatározták, hogy mely időszakban közeledhet a férj a feleségéhez, illetve az, hogy mely napokon fogan fiú, valamint leány utód. Az apa halálakor a vagyon a fiú utódra száll. Manu törvénykönyvében ugyan szerepel az, hogy kinevezhetik a leány utódot örökösnek, de ha később születik egy fiú, akkor a vagyont el kell felezni. Abban az esetben pedig, ha a kinevezett leány/nő balesetben meghal, fiú utóddal pedig nem rendelkezik, úgy egész vagyona a férjére száll (MT IX/134-135.). A fiú utód iránti vágyat a Manu törvénykönyvének IX-ik fejezetében fellelhető 59-es bekezdés is jól példázza: „Ha a férj nem tud fiút nemzeni, a feleség felhatalmazást kap arra, hogy a kívánt nemű utód születésének érdekében a sógorával, vagy a férj más vérrokonával háljon.” Ezeken túl számos olyan rendelkezést olvashatunk az említett szent iratokban, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy Indiában sok helyütt még napjainkban is másodlagos szerepet kapnak a nők. Az ostobákkal, süketekkel, vakokkal, némákkal, öregekkel és

betegekkel együtt a nők sem vehettek részt a tanácskozásokon, mivel az ilyen megvetendő emberek elárulhatják a tanács titkait (MT VII/149-150.). Egy nő saját vagyona csak az lehet, amit az esküvő, a nászéjszaka előtt a bátyjától, apjától, anyjától kapott (MT IX/194.). Engedély nélkül nem rendelkezhet, illetve nem gyűjthet magának vagyont sem a férje, sem a család tulajdonából (MT IX/199.). De itt van például a testi megtisztulásra vonatkozó szabály, ami kimondja, hogy a megtisztulni vágyó háromszor hörpintsen a vízből, majd kétszer öblítse ki a száját. Mindezeket a lépéseket azonban a nők és a sudrák (alacsony kasztbéliek) csupán egyetlen egyszer végezhetik el (MT V/139). A VII. fejezet 96-os pontjában a nőket egy lapon említi olyan dolgokkal, mint a ló, elefánt, pénz, kecske, valamint mindenféle értéktelen fémmel, melyekkel kereskednek, és amelyek ahhoz az illetőhöz tartoznak, aki adott helyzetben megszerzi őket. Mi több, ha egy férfi megöl egy házasságtörő asszonyt, büntetésként bőrbatyut, íjat, kecskét vagy bárányt kell, hogy adományozzon, de semmi többet (MT IX/139.). Indiáról köztudott, hogy rendkívüli módon ragaszkodik a hagyományaihoz és tiszteletben tartja azokat. Ezen törvények olvasása után világossá válik a nőkkel szembeni bánásmód miértje, igaz egy helyen az alábbi is olvashatjuk: „Az apák, fiútestvérek, férjek és sógorok meg kell becsüljék a nőt annak érdekében, hogy a saját jólétüket biztosítsák. Ahol pedig a nőket megbecsülik ott az istenek is elégedettek (MT III/55-56.). Ennek ellenére a fiúra úgy tekintenek, mint áldás, az Isten ajándéka, míg egy leánygyermek születése nagy szomorúság és csalódás (RAMANAMMA, A. 1980).

6.3. A fiúpreferencia és férfitöbbslet következményei

6.3.1. Feleséghiány, feleségvásárlás, erőszakos bűncselekmények

A férfiak túlsúlyba kerülése egy adott társadalmon belül több komoly probléma okozója lehet. Az egyik és talán a legnyilvánvalóbb következménye, hogy a nők számában megmutatkozó nagyarányú hiány miatt sok férfi marad feleség nélkül. Ennek következményeként a leányokat már nagyon fiatalon, akár már gyermekként férjhez adják, annak ellenére, hogy törvény tiltja. A gyermekfeleségek növekvő száma nagyban hozzájárul a nők helyzetének romlásához, mivel sokkal kevesebb esélyük van valamilyen iskola befejezésére és az elhelyezkedésre, továbbá a morbiditási és mortalitási arányok az anyák és az újszülöttek körében jelentősen növekednek a korai gyermekszülés miatt (MAKINSON, 1985).

Egyre inkább terjed a feleségvásárlás szokása is, főként a tehetősebb, haryanai, punjabi családok körében. A leendő férjek több ezer dollárt is hajlandóak kifizetni jövődöbeli arájukért, az üzlet lebonyolítására pedig már kiterjedt üzleti hálózatok alakultak ki (HIVISTENDAHL, M. 2011). A férfitöbbslet további következménye lehet a nők elleni erőszakos cselekedetek, főként a nemi erőszakcselekmények számának növekedése, mely annak ellenére, hogy sok esetben nem kerül bejelentésre (következményektől, megszégyenüléstől, a család általi büntetéstől való félelem miatt) már most nagy gondokat okoz főként a városokban. Sok férfi ugyanis a vidéki munkalehetőségek hiánya miatt kénytelen a városokba migrálni, ahol a jelentős számú egyedülálló, illetve a feleségüktől elszakadni kénytelen férfiak sokszor csoportokat alkotva követhetnek el erőszakos tetteket (PATEL, R. 1996). Az utóbbi időszakban – főként annak a 23 éves diáklánynak az esete óta, akit 2012 decemberében megerőszakoltak, súlyosan bántalmaztak, és aki belehalt sérüléseibe – egyre több a nők, sőt sok esetben gyermekek ellen elkövetett erőszakos cselekményről hallhatunk a médiában. A prostitúcióra kényszerített, erre a célra megvásárolt vagy elrabolt és fogva tartott lányok, nők számában is emelkedés tapasztalható, melyhez a többi tényező, pl. a népesség mobilitásának növekedése, társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek kiéleződése mellett a nemi arányok eltolódása is hozzájárul, bár ennek mértéke nehezen számszerűsíthető (DANDONA, R. et al. 2006).

Az Indiai Büntető Törvénykönyv megkülönböztet úgynevezett IPC bűncselekményeket, illetve SLL, azaz a speciális és lokális törvénykezelések, jogszabályok megszegését jelentő

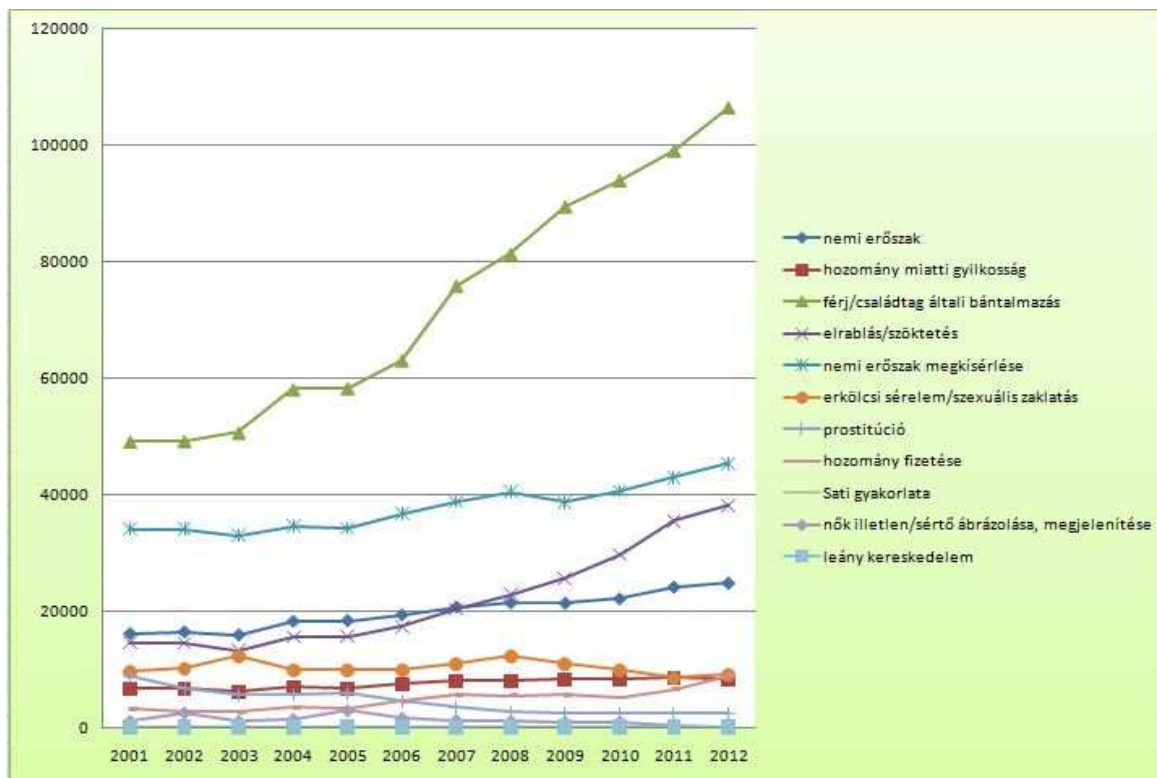
büntetteket. Az előbbieket közé sorolandó a nemi erőszak, illetve annak megkísérlése, emberrablás/szöktetés, férj/családtag általi bántalmazás, hozomány miatti gyilkosság, erkölcsi sérelem és szexuális zaklatás, prostitúció, míg utóbbiak között szerepel hozomány fizetését, a sati (a férj halála után a nőt is a halotti máglyára küldik) gyakorlását tiltó rendelet megszegése és a nők sértő/illetlen módon való ábrázolása is (DUTTA, M.- HUSAIN, Z. 2009). A bűncselekmények, szabálysértések adott csoportokhoz (nők, gyermekek) tartozó típusait az **3. táblázat** foglalja össze.

3. táblázat Bűncselekménytípusok a National Crime Records Bureau adatai alapján

Áldozatok típusai	Bűncselekmények, szabálysértések típusai
Nők	- nemi erőszak - hozomány miatti gyilkosság - férj/családtag általi bántalmazás - elrablás/szöktetés - nemi erőszak megkísérlése - erkölcsi sérelem/szexuális zaklatás - kereskedelem
Gyermekek	- gyilkosság - nemi erőszak - elrablás/szöktetés - magzatelhajtás - öngyilkosságban való bűnrészesség - elhanyagolás/veszélyeztetés - kiskorú leánygyermek beszerzése/kerítése - vásárlás (prostitúció) - eladás (prostitúció) - gyermekházasságot tiltó rendelet megszegése - egyéb

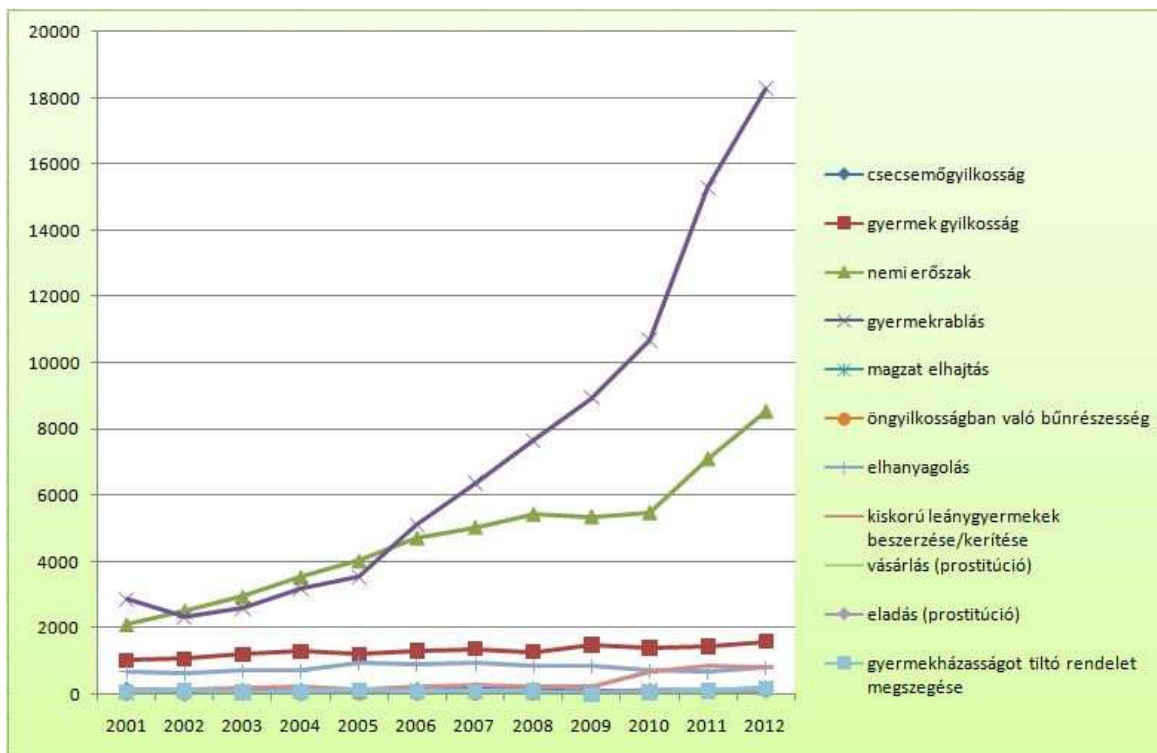
A nők és gyermekek ellen elkövetett különböző bűncselekmények, erőszakos cselekedetek, illetve a fentebb említett rendeletek megszegésének számában 2001 és 2012 között bekövetkezett változásokat a **15. és 16. ábra** szemlélteti.

15. ábra: A nők ellen 2001-2012 között elkövetett erőszakos cselekedetek száma

Forrás: A National Crime Records Bureau adatai alapján szerk. NEMES V.

16. ábra: A gyermekek ellen 2001-2012 között elkövetett erőszakos cselekedetek száma

Forrás: National Crime Records Bureau adatai alapján szerk. NEMES V.

Az erőszakos bűncselekmények számának növekedése és a férfiak arányszámának az átlagot meghaladó mértéke közötti összefüggést több empirikus vizsgálat is igazolta (MESSNER, S. F. – SAMPSON, R. J. 1991). Az emberölések – nem csak a nők ellen elkövetett – arányának növekedése és a jelentős mértékű férfitöbblet közötti összefüggést egy, az 1980-as 1990-es években végzett felmérés is kimutatta (DRÈZE, J. – KHERA, R. 2000, HUDSON, V. M. – BOER, A. M. den 2002). Ennek megfelelően a városokban, ahol jelentősebb, egy tömbben élő férfinépességet találunk, az emberölések száma az országos tendenciához viszonyítva jóval nagyobb mértékben emelkedett. Ez leginkább a fiatalok, egyedülállók és az alacsonyabb státuszúak körében érvényesül. A férjhez adható lányok/nők számának csökkenésével mindinkább jellemzővé válik a kasztok közötti, jellemzően a nők „felfelé” történő házassága, melynek következtében azon a társadalmi hierarchia alsóbb rétegeihez tartozó, kevésbé tehető és kifejezetten szegény férfiak száma, akik nem találnak maguknak feleséget, egyre emelkedik. Az esetek hátterében ezeken túl említik a különböző városi maffiák tevékenységét, illegális kereskedelmet, vesztegetéseket, kábítószer kereskedelmet. Az ezekből fakadó erőszakot pedig általában a marginális helyzetű csoportok és sok esetben a nők szenvedik el (MUKHERJEE, CH. ET AL 2001).

Annak érdekében, hogy összevessem a nemi arány eltolódás és a nők, illetve gyermekek ellen elkövetett erőszakos tettek közötti valószínűsített összefüggést, a National Crime Records Bureau (NCRB) honlapjáról letölthető bűnügyi statisztikai adatokat használtam fel. Az NCRB évente teszi közzé a rendőrségi adatbázisokból országszerte összegyűjtött bűnügyi statisztikákat, melyek természetesen a bejelentett és feljegyzett bűnesetekre vonatkoznak. Az esetek bejelentése ugyanis korántsem teljes, a legtöbb nő ellen elkövetett bűncselekmény egyáltalán nem kerül bejelentésre. Ennek hátterében több ok is áll, úgy mint:

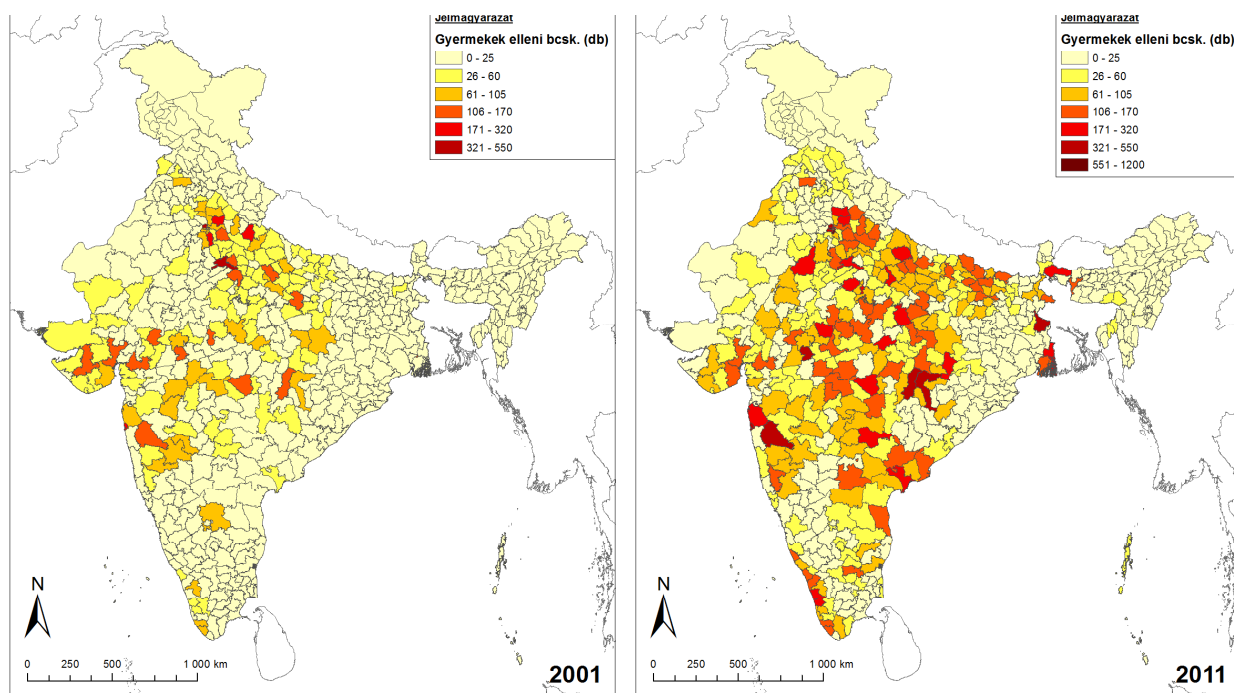
1. a sértett bűneset utáni társadalmi stigmatizáltsága
2. a jogi háttérrel/folyamatokkal szembeni bizalmatlanság, azok ismeretének hiánya
3. félelem a megtorlástól, büntetéstől (MUKHERJEE, CH. ET AL 2001).

Ezeket túl pedig nem szabad megfeledkezni az Indiára jellemző korrupcióról sem. A Transparency International oldalán közzétett korrupciós indexe – ahol a 0 a nagyon korrupt és 100 a teljesen korrupció mentes – mindössze 38/100¹².

¹² <http://www.transparency.org/country#IND>

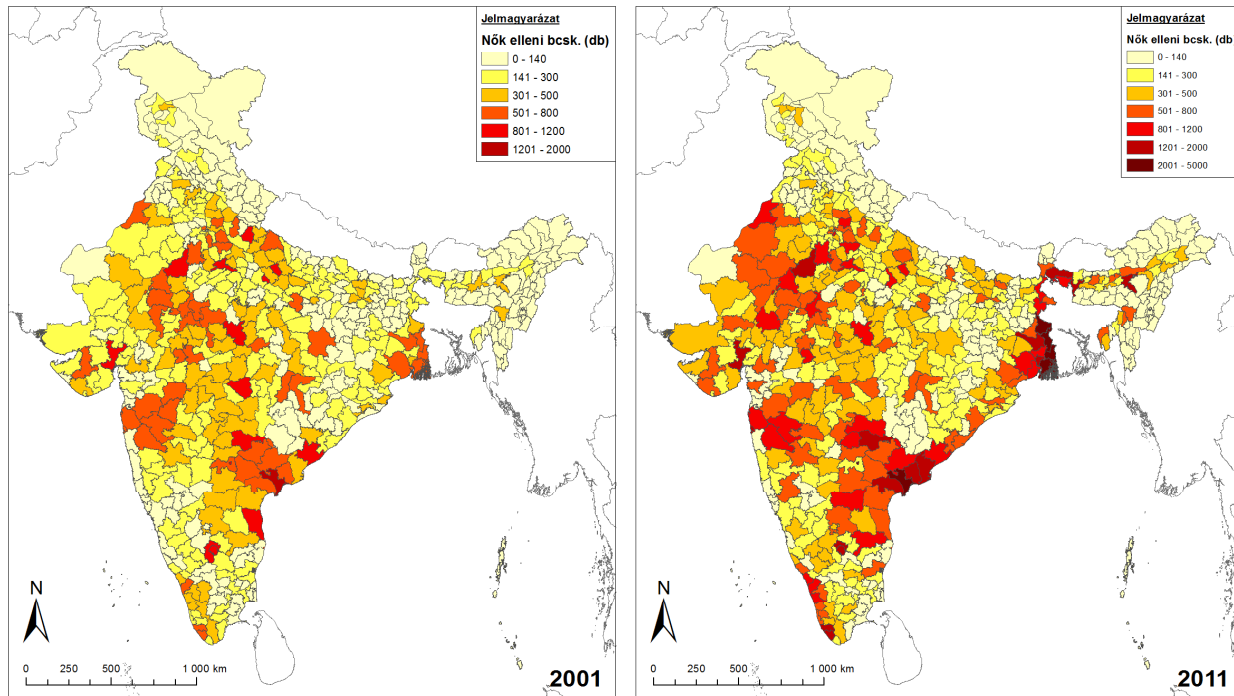
Az elkészített tematikus térképeken jól láthatóak azok a körzetek – minél sötétebb egy adott körzet, annál magasabb az elkövetések száma – melyekben a legmagasabb az összes nők, illetve gyermekek ellen elkövetett bűncselekmények száma. A térképet a könnyebb összevethetőség érdekében azonos értékközökkel készítettem, a gyermekek esetében **(17. ábra)** 2001-ben a legmagasabb érték 340, 2011-ben 1185 volt, míg a nők esetében **(18. ábra)** 2001-ben 1417, 2011-ben pedig 4556. A 2001-ben gyermekek ellen elkövetett bűnesetek legnagyobb számban Gujarat, Madhya Pradesh, Maharashtra, Uttar Pradesh, illetve Haryana körzeteiben fordultak elő. Ezen államok több körzetében tovább emelkedett az esetek száma 2011-re, valamint Kerala, Nyugat-Bengál, Andhra Pradesh, Bihar és Chhattisgarh államok több körzetében. A nők esetében is hasonló tér- és időbeni tendencia mutatható ki. Itt 2001-ben Andhra Pradesh, Karnataka, Kerala, Madhya Pradesh, Maharashtra, Rajastan, Uttar Pradesh és Nyugat-Bengál körzetei a legkiemelkedőbbek, 2011-re pedig megemlíthető Assam, Bihar, Gujarat illetve Haryana is. Ezek azonban jobbra nem esnek egybe a nemi arányeltolódással leginkább jellemezhető körzetek tagállamaival, tehát úgy tűnik, hogy a nők, illetve gyermekek ellen elkövetett erőszakos tettek elkülönülnek, a jelenség hátterében egyéb okok is állnak.

17. ábra: A gyermekek ellen 2001-ben és 2011-ben elkövetett bűncselekmények száma

Forrás: A National Crime Records Bureau adatai alapján szerk. NEMES V.

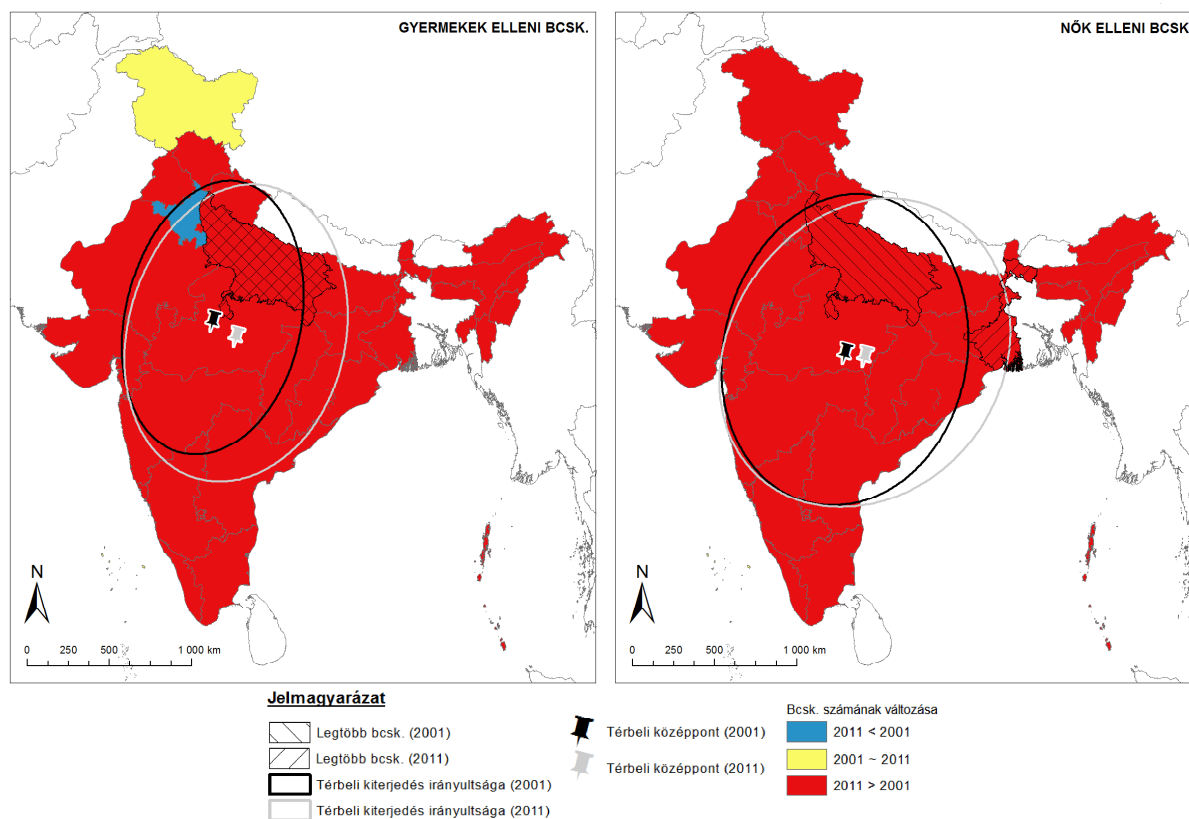
18. ábra: A nők ellen 2001-ben és 2011-ben elkövetett bűncselekmények száma

Forrás: A National Crime Records Bureau adatai alapján szerk. NEMES V.

Erre utal az is, hogy amíg a nők férfiakkhoz viszonyított aránya az északi, illetve nyugati államokban csökkent, addig a tér és időbeli változást ábrázolva **(19. ábra)**, megfigyelhető, hogy a nők és gyermekek elleni bűnesetek számában mutakozó növekedés keleti irányba tolódott el.

19. ábra: A gyermekek és nők ellen 2001 és 2011-ben elkövetett bűnesetek számának térbeli középpont és a térbeli kiterjedés irányultsága

Forrás: A National Crime Records Bureau adatai alapján szerk. NEMES V.

6.3.2. Elhanyagolás, csecsemő- és gyermekgyilkosságok – a „hagyományos” módszer

A fiúpreferencia következményeként, főként a régebbi korokban (de elmaradottabb, rurális térségekben gyakran még ma is) a szülők, annak érdekében, hogy a kívánt nemű utód megfogadjon, illetve, hogy a már megfogant gyermek nemét ily' módon befolyásolják, különböző népi praktikákat, szakrális cselekményeket hajtottak végre, zárandoklatokon vettek részt, különböző rituálékat mutattak be, pl. a hinduk körében elterjedt *pumsavana* szertartást, melynek során a terhesség 3-4. hónapjában járó nőnek meghatározott ételeket kell elfogyasztania, miközben különböző imádságokat kántálnak mellette. Ezeken túl népi megfigyeléseken alapuló módszerek alkalmazásától (különleges étrend követése, a fogantatásnak a fiúszületést kedvezően befolyásoló meteorológiai, csillagászati vonatkozásokat figyelembe vevő időzítése) remélték a gyermeket váró szülők a fiú utódot. Minthogy az efféle szertartásoknak vajmi kevés hatásuk van/volt a magzat nemére, így a nem kívánt leánycsecsemőktől sok esetben egyszerűen megszabadultak. Ennek hagyományos módszerei közé tartozik a csecsemők és leánygyermekek kevésbé gondos egészségügyi ellátása, felügyelete, táplálása (minőségi és mennyiségi vonatkozásban egyaránt) melynek következtében a lányhalandóság jóval magasabb és ennek már érzékelhető hatása lehet a gyermekkori és a későbbi nemi arányok alakulására is. A háztartásokon belüli táplálékelosztás lányokra nézve kedvezőtlen táplálékelosztást több néprajzi kutatás is megerősítette. Leírtak olyan eseteket is, ahol a leánycsecsemő megszületése után inkább az idősebb fiútestvér anyatejes táplálását folytatták, így a másik gyermeknek jóval kevesebb élelem jutott (VISARIA, L. 1988). Számos esetben viszont a leánycsecsemők, illetve gyermekek elhanyagolásánál jóval drasztikusabb és brutálisabb módszert is alkalmaztak/nak, ez pedig a csecsemő és gyermekgyilkosság. Ezeket a gyilkosságokat az anya, vagy valamelyik családtag hajtja végre, gyakran akár a szomszédok segítségével. Szórványos előfordulása miatt azonban a nemi összetételt valójában nem igazán befolyásolja (DRÈZE, J. – SEN, A. 2002).

6.3.3. A szelektív abortusz, azaz a leánygyermekektől való megszabadulás modernkori változata

Az ultrahang-diagnosztika 1960-as években történt bevezetésével a nem kívánt leánymagzatoktól való megszabadulás új korszaka kezdődött el, hiszen lehetővé vált a nemi alapon történő terhességmegszakítások, azaz a szelektív abortuszok elvégzése. Ez a magzat nemének megállapítására használható nem invazív módszer mérsékelt anyagi vonzatai, valamint az ebben az időszakban az indiai kormány által bevezetett, kevesebb gyermek vállalására ösztönző népesedéspolitikai miatt hamar és széles körben elterjedt. Még annak ellenére is, hogy a vizsgálat eredményei nem 100%-ban megbízhatóak, ráadásul legtöbbször a gyermek nemét már csak a második trimeszterben (12-13. héttől) lehet megállapítani, amikor az egyszerű, kisebb kockázattal járó terhességmegszakítás már nem lehetséges. A korszerűbb, hatékonyabb – de az anya és a magzat életére is nagyobb veszélyt jelentő – nem meghatározást lehetővé tévő módszerek – mint a magzatvíz-mintavétellel járó amniocentézis, a méhlepény (chorion)-biopszia és a chordocentézis (köldökszinórvér-mintavétel) – terjedése az 1980-as évektől kezdődött. Az 1990-es évektől ezek a magzatok nemének megállapítására alkalmas módszerek egyre szélesebb körben váltak elérhetővé, így a szelektív abortuszok száma is növekedni kezdett, mely tovább szélesítette a fiúk és lányok száma közti szakadékot. Ahogyan nőtt azon kórházak, magánklinikák száma, ahol ezeket a vizsgálatokat és beavatkozásokat elvégezték, a procedura költségei úgy csökkentek, így téve lehetővé a közép és alsóbb osztálybelieknek is ezek kihasználását. Csak Mumbaiban 1982 és 1987 között ezen intézmények száma 10-ről 248-ra emelkedett. Hat ilyen intézményben végzett kutatás során kiderült, hogy az ezekben elvégzett 8000 abortuszból, melyeket amniocentézis előzött meg, 7999 esetben leánymagzatról volt szó. Az 1978 és 1982 közötti időszakban pedig összesen 78 000 leánymagzatot abortáltak (KUSUM, 1993; SHAH, 1992).

Az ilyesfajta tehességmegszakítások elkerülése érdekében 1994-ben az indiai kormány kiadta a prenatális diagnosztikai eljárásokról szóló törvényt (*Pre-Natal Diagnostic Techniques Act*), majd ezt kiegészítve 2004-ben a leendő magzat nemét befolyásoló, a mesterséges megtermékenyítés során végzett beavatkozásokat tiltó rendeletet (*Pre-Conception & Pre-Natal Diagnostic Techniques Act*). Ám ezek nem túl sokat javítottak a helyzeten, annak ellenére, hogy az ilyesfajta vizsgálatokat végző intézmények működését szigorú feltételekhez köthették, a vizsgálatokat csak meghatározott genetikai rendellenességek felderítése céljából végezhetik és az ennek folyamán a magzat neméről szerzett bármiféle információ kiadása

tiltott. Ennek oka pedig az Indiára oly' jellemző korrupció, a külföldön elvégzett vizsgálatok és terhességmegszakítások, valamint a törvényben megtalálható kiskapuk (WILHELM Z. – ZAGYI N. 2012). Prenatális diagnosztikai eljárás az alábbi esetekben végezhető el:

1. Abban az esetben, ha bármilyen genetikai betegség (beleértve a nemhez kötöttten öröklődőt is) előfordulásának nagyobb valószínűsége áll fenn
2. a veszélyeztetett terhességek estében, ha az alábbiak közül legalább az egyik tényező jelen van az anya életében:
 - elmúlt 35 éves
 - átesett 2 vagy több abortuszon/vetélésen
 - veszélyes, mérgező anyagoknak való nagyfokú kitettség
 - családban előforduló genetikai betegségek
 - minden egyéb, a törvény által meghatározott esetben (KUSUM, 1993).

Ezek a meghatározások azonban több helyen is gyengének bizonyulnak, ugyanis bárki könnyedén felállíthat egy korlát a családban öröklődő genetikai betegségekről, de például az sem meghatározott, hogy az a bizonyos két abortusz spontán vagy esetleg nemi alapon történő terhességmegszakítás volt-e (PATEL, R. 1996). Ezen túl pedig, a törvény bevezetésével szinte lehetetlenné vált az elvégzett beavatkozások számának felmérése is (VISARIA, L. 2005).

6.3.4. A szelektív abortusz társadalmi megítélése Indiában

Az, hogy sok esetben illegálisan, akár csecsemő/gyermekgyilkosság vagy szelektív abortusz útján szabadulnak meg a leány utódoktól, mely tettről a szűkebb közösség is tud, ám ennek ellenére nem tesz semmit, illetve bizonyos esetekben még támogatja is, azt mutatja, hogy az ilyesfajta cselekedetek társadalmilag elfogadottak. Sőt, sok esetben maga a közösség magatartása, hozzáállása kényszeríti rá a több lánnyal, ám fiú utóddal nem rendelkező családokat a további nőnemű utódok eliminálására. Indiában ugyanis nagy szégyennek tekintik, ha valakinek nincs fia és ez társadalmi stigmatizációhoz vagy akár a közösségből való kirekesztéshez vezet (GUILMOTO, C.Z. 2007).

Egy Punjabban végzett kutatás során a megkérdezett nők 63%-a, míg a férfiak 54%-a mondta azt, hogy abban az esetben, ha egy párnak még nincs fiú utódja, de már több mint két leánnyal rendelkeznek, szükséges elvégezni egy amniocentézis vizsgálatot. Amennyiben egy ilyen vizsgálat után kiderül, hogy a születendő gyermek ismét leány a nők 73%-a, míg a férfiak 60 %-a gondolta úgy, hogy szükséges az abortusz elvégzése. A kutatásban rákérdeztek

arra is, hogy mely okokat tartják a legmeghatározóbbnak a leánymagzatok abortálása kapcsán. Ekkor a megkérdezettek 23%-a a társadalom maszkulin mivoltát, 19%-a a lányos szülők társadalmi megbélyegzettségét, míg 17%-uk a hozomány megfizetésének nehézségét jelölte meg, mint legfőbb motivációt (SINGH, G. 1993). További érvként hozzák fel, hogy az abortusz jóval kisebb mértékű traumát okoz az anya számára, mint a kihordott terhesség és szülés utáni csecsemőgyilkosság, vagy a gyermek néhány évvel későbbi a lányokkal szembeni diszkrimináció miatti elhalálozása. Emellett pedig ez az új technika megspórolja a terhesség kilenc hónapját és a szülést az anya számára, vagy azt a rendkívül nagy lelki terhet, mely egy nem kívánt gyermek felnevelésével jár (GUILMOTO, C.Z. 2007).

Sok esetben érvényesül az a felfogás, melyben azt firtatják, hogy milyen joggal lehetne megtiltani egy anyának azt, hogy egy harmadik vagy negyedik leány helyett fiút szüljön? A gyermek későbbi élethelyzetét illető felfogás szerint pedig jobb megszabadulni egy nem kívánt gyermektől, mint hagyni, hogy egész életében szenvedjen (KUSUM 1993).

7. Nemi arányok átmenetének elmélete

Egy napjainkra egyre elfogadottabbá váló nézet szerint a férfitöbbslettel rendelkező országokban nem válik véglegessé a helyzet, mivel a nemi arányok egy átmenet során – csakúgy, mint a demográfiai átmenet esetében – előbb torzulnak, majd egyre inkább kiegyenlítődnek és végül ismét kialakul az adott korszerkezetnek megfelelő nemi összetétel. Az átmenet kezdeti stádiumát erős fiúpreferencia, de a leányszületések megakadályozásának a nemi összetételt még nem olyan nagymértékben megváltoztató hagyományos módszerei jellemzik. A második szakaszban továbbra is erős a fiúpreferencia, ám az életszínvonal emelkedésével szélesebb társadalmi rétegek számára elérhetővé váló, a magzat nemét meghatározni képes prediagnosztikai eljárások, és ennek eredményétől függő szelektív abortuszok jellemzik. A harmadik szakaszban a társadalmi szemléletben végbemenő változások (a nyugati minták átvétele), a nők helyzetében jelentkező pozitív változások (önálló kereset, írni-olvasni tudás) következtében gyengülni kezd a fiú utódok előnyben részesítésének gyakorlata. Az elmélet igazolására Dél-Korea szolgálhat példaként, mely az egyik leginkább férfiközpontú állam. Ennek következményeként a fentebb leírt kényszerek érvényesültek, és itt a születéskori feminitási index már 1990-ben 870-re csökkent. Majd a fent leírt nemi összetétel arányait alakító átmenetben felvázoltak szerint fokozatosan javult, napjainkra pedig visszaállt a természetes állapotot jelző szintre (GUILMOTO, C. Z. 2009).

8. Összefoglalás, konklúzió

A fent leírtak alapján szembetűnő, hogy igen jelentős eltolódás tapasztalható India nemi arányaiban, melynek fő oka a nem csak itt, de más ázsiai országokban is jellemző erős fiúpreferencia és a nők hátrányos helyzete. Ennek a diszkriminatív viselkedésnek, mint láttuk, komplex ok-okozati tényezői vannak, melyek közül az első és a legfontosabb az indiai népesség patriarchális társadalmi berendezkedése, mely miatt a lányokra sok esetben úgy tekintenek, mint a család anyagi csődbe jutásának okára, hiszen minden vagyon férfi ágon öröklődik ráadásul csak a fiúk maradnak a családban, így nyugdíjrendszer hiányában rájuk hárul az idős szülők, vagy egyes esetekben a kisebb testvérek ellátásának feladata. E mellett gazdasági – pl. a hozomány megfizetése nagy teher – és vallási tényezők is közrejátszanak e tendencia érvényesülésében. A hindu szent irodalom tanulmányozása során például számos olyan írást, szabályt és törvényt találtam, melyek hozzájárulnak a nők hátrányos megkülönböztetéséhez. Tovább rontották a nemek közti arányokat, az 1960-as évektől elérhető prenatális diagnosztikai eljárások, melyek az 1980-as évektől kiegészültek az amniocentézis, a méhlepény (chorion)-biopszia és a chordocentézis (köldökszínórvér-mintavétel) még biztosabb nemi meghatározást nyújtó vizsgálati módszerekkel. Ezek segítségével a szülő megtudhatta gyermeke nemét, melynek következményeként rengeteg szelektív abortuszt végeztek. Ennek eredménye pedig jól érzékelhető a 0-6 éves korosztály nemi arányaiban. A következményeknek garmadáját lehet felsorolni. Egyre gyakoribbá válik a feleségvásárlás, főként a tehetősebb rétegek körében. Aggasztó tendencia érvényesül a nők és gyermekek ellen elkövetett bűncselekmények mennyiségében és kategóriáiban is, amiben lehet némi szerepe a nemi arányok ilyen mértékű eltolódásának, bár mint láttuk, ez esetben egyéb okok is állnak a háttérben.

A helyzet, illetve az egész jelenség javítása, megszüntetése érdekében sokan fontosnak tartják a nők helyzetének megváltoztatását (iskoláztatás, önbecsülés növelése), a jogait hangoztató kampányok, előadások szervezését, sőt az olyannyira népszerű bollywoodi filmek nők fontosságát, szerepét és jogait kiemelő tartalmakkal való megtöltését, míg mások az előző fejezetben leírt nemi arány-átmenet elméletével nyugtatják a közvéleményt. Véleményem szerint azonban – ha ez az átmenet ugyan lassan, de lejátszódik – mindenképpen szükséges volna valamilyen módon csökkenteni a lányokkal, nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetést, tekintve, hogy értékes emberi életokről, sokszor ártatlan magzatok létéről van szó.

9. Irodalomjegyzék

- AKLAN ANNA KATALIN szerk. 2008: Gandhi – Esszék, aforizmák, idézetek. General Press Kiadó, Budapest, 320 p.
- ALBANESE, MARILIA 1999: Észak-India – Kelet olvasztótégelye. Gabo Kiadó, Budapest, 168 p.
- ALBANESE, MARILIA 2001: Az időtlen India. Történelem, kultúra és művészet a kezdetektől a 13. századig. Officina '96 Kiadó, Budapest, 296 p.
- ANTONOVA, K. A. – BONGARD-LEVIN, G. M. – KOTOVSZKIJ, G. G. (1981): India története. Kossuth Könyvkiadó – Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 614 p.
- ARADI ÉVA 2005: A hunok Indiában. HUN-idea Szellemi Hagyományőrző Műhely, Budapest, 215 p.
- ARMSTRONG, KAREN 2005: Az iszlám rövid története. Európa Könyvkiadó, Budapest, 322 p.
- ARMSTRONG, KAREN 2007: Buddha. Tericum Kiadó, Budapest, 281 p.
- BAKTAY ERVIN 1981: India művészete I-II. Képzőművészet Alap Kiadóvállalata, Budapest, 561 p.
- BAKTAY ERVIN 2000: India bölcsessége. Szánátana Dharma: az Örök Törvény. Könyvfakasztó Kiadó – Kairosz Kiadó, 261 p.
- BAKTAY ERVIN 2000: India. Szukits Könyvkiadó, Szeged, 566 p.
- BAKTAY ERVIN é.n.: India szabadságot akar. Írás könyvkiadó, Budapest, 170 p.
- BALOGH BARNA é.n.: India hipnózisa. Szukits Könyvkiadó, Szeged, 178 p.
- BECSEI J. 2007: Népségsföldrajz. Ipszilon Kiadó, Békéscsaba, pp. 208-212
- BÉLÁDI LÁSZLÓ szerk. 1985: Falvak és kasztok a változó Indiában. ELTE ÁJK Tudományos Szocializmus Tanszék – MTA Szociológiai Kutató Intézet, Budapest, 412 p.
- BETHLENFALVY GÉZA szerk. 2006: India és a magyar forradalom 1956. Argumentum Kiadó, Budapest, 223 p.
- BODÓ GÁBOR – KALLUS GYÖRGY 2004: India – istenek gyermekei. Magus Design Studio, Budapest, 275 p.
- BONGARD-LEVIN, GRIGORIJ MAKSZIMOVICS – GRANTOVSKIJ, EDVIN ARVIDOVICS 1981: Szkíthiától Indiáig. Gondolat Kiadó, Budapest, 222 p.
- BROCKINGTON, JOHN L. 2007: A szent fonál. General Press, Budapest, 423 p.
- BRUNTON, PAUL 1999: India titkai. Geopen Könyvkiadó, 445 p.
- CHANDRASEKHAR, S. 1968: Demográfiai robbanás Ázsiában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 305 p.

- CLARKE, J. I. 2003: Sex Ratio. In: Demeny, P. – McNicoll, G. (eds.) Encyclopedia of Population. McMillan Reference USA, New York etc., pp. 875–878.
- COLLINS, LARRY – LAPIERRE DOMINIQUE 2001: Szabadság éjféلكor. Corvina, Budapest, 445 p.
- COOMARASWAMY, ANANDA KENTISH 1989: Hinduizmus és buddhizmus. Európa Könyvkiadó, Budapest, 177 p.
- DANDONA, R. et al. 2006: Demography and Sex Work Characteristics of Female Sex Workers in India. BMC International Health and Human Rights 6:5 14 April, 10 p. [online] Elérhető:<<http://www.biomedcentral.com/content/pdf/1472-698X-6-5.pdf>>Letöltve: 2012.12.05.
- DEVAMRTA SVAMI (2008): India története. Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola, Budapest, 137 p.
- DRÈZE, J. – KHERA, R. 2000: Crime, Gender, and Society in India. Insights from Homicide Data. Population and Development Review 26/2, pp. 335–352.
- DRÈZE, J. – SEN, A. 2002: India. Development and Participation. Oxford University Press, Oxford etc., 512 p.
- DUTTA, M. – HUSAIN, Z. 2009: Determinants of crime rates: Crime Deterrence and Growth in post-liberalized India Elérhető:< <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/14478/>>
- ELIADE, MIRCEA 2002-2003: Vallási hiedelmek és eszmék története I-II. Osiris Kiadó, Budapest, 443+479 p.
- FEHÉR HAJNI – REMÉNYI LÁSZLÓ szerk. 2008: Az aranyháromszög és Goa. LPI Könyvkiadó, Budaörs, 203 p.
- GANDHI, INDIRA 1981: Az én igazságom. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 264 p.
- GÁTHY VERA – BALOGH ANDRÁS 2000: Gandhi. Napvilág Kiadó, Budapest, 111 p.
- GÁTHY VERA 1970: Gandhi. Akadémiai Kiadó, Budapest, 215 p.
- GÁTHY VERA 1989: Az Indiai Nemzeti Kongresszus. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 284 p.
- GLASENAPP, HELMUT VON 1998: Az öt világvallás. Talentum Kiadó, 443 p.
- GUILMOTO, C. Z. 2008: Economic, Social and Spatial Dimensions of India's Excess Child Masculinity. Population 63/1, pp. 91–117.
- GUILMOTO, C.Z. 2007: Characteristics of sex-ratio imbalance in India, and future scenarios, 4th Asia Pacific Conference on reproductive and sexual health and Rights, Hyderabad, India [online] Elérhető: < http://www.unfpa.org/gender/case_studies.htm> Letöltve: 2013.04.23
- GULIMOTO, C.Z. 2007: Characterictics of sex-ratio inbalance in India and future scenarios, 4th Asia Pacific Conference on Reproductive and Sexual Health and Rights, Hyderabad, India
- HATTI, N. – SEKHER, T. V. – LARSEN, M. 2004: Lives at Risk: Declining Child Sex Ratios in India < http://www.sasnet.lu.se/EASASpapers/11Hatti_Sekher.pdf>

- HERNÁDI GYULA 1989: Lélekvándorlás. Proprint Kiadó, Budapest, 287 p.
- HESKETH, T. – ZHU, W. X. 2006: Abnormal sex ratios in human populations: Causes and consequences, PNAS 103, 36 pp. 13271–13275 [online] Elérhető: <<http://www.pnas.org/content/103/36/13271.abstract>>Letöltve: 2013.05.02
- HETÉNYI ERNŐ szakszerk. é.n.: Buddhista lexikon. Trivium Kiadó, Budapest, 310
- HORVÁTH VERA 1977: Görög istenek Indiában. Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 15. Akadémiai Kiadó, Budapest, 168 p.
- HORVÁTH VERA 1980: Az indiai művészet évezredei. Corvina Kiadó, Budapest, 201 p.
- HORVÁTH VERA szerk. 1982: Indiai és jávai művészet. Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest, 78 p.
- HUDSON, V. M. – BOER, A. M. den 2002: A Surplus of Men, A Deficit of Peace. Security and Sex Ratios in Asia's Largest States. International Security 26/4, pp. 5–38.
- HVISTENDAHL, M. 2011: Unnatural Selection. Choosing Boys over Girls, and the Consequences of a World Full of Men. PublicAffairs, New York, 314 p.
- INDIA – NYITOTT SZEMMEL. 2011 Kossuth Kiadó, Budapest, 488 p.
- INDIA (ÚTITÁRS). 2008 Panemex – Grafo, Budapest, 824 p.
- INDIA 100 CSODÁJA. A kultúra és a természet legszebb kincsei. 2008 Alexandra Kiadó, Pécs, 208 p.
- INDIA. 1996 Biográf, Budapest, 128 p.
- IONS, VERONICA 1991: Indiai mitológia. Corvina, Budapest, 144 p.
- ISVARA KRSNA DASA (TASI ISTVÁN) szerk. 2003: Kérdések és válaszok a Krisna-tudatról. Bhaktivedanta Book Trust, 176 p.
- JUNG, CARL GUSTAV 2005: A nyugati és a keleti vallások lélektanáról. Scolar Kiadó, Budapest, 672 p.
- KALMÁR GYÖRGY – STALTER GYÖRGY 2000: Jöjjön velünk Indiába! AduPrint Kiadó, Budapest, 240 p.
- KALMÁR GYÖRGY 1971: India – nyugalom és nyugtalanság. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 245 p.
- KALMÁR GYÖRGY 1972: Indira Gandhi. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 243 p.
- KALMÁR GYÖRGY 1974: A felrobbant ország. Pakisztán-Bengália. Gondolat, Budapest, 397 p.
- KALMÁR GYÖRGY 1980: Mi a gandhizmus? Tanulmányok a fejlődő országokról 104. MTA VKI, Budapest, 79 p.
- KALMÁR GYÖRGY 1982: Mahátmá Gandhi. Gondolat Kiadó, Budapest, 565 p.
- KALMÁR GYÖRGY 1985: Indira Gandhi. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 174 p.
- KESERÜ KATALIN 2007: Amrita Sher-Gil. Kelet Kiadó, Budapest, 197 p.

- KISS ZSOLT 2009: India – Az árnyékok színei. Magyar Fotográfiai Múzeum, Kecskemét, 249 p.
- KLOSTERMAIER, KLAUS K. 2001: Bevezetés a hinduizmusba. Akkord Kiadó, Budapest, pp. 43-58.
- KLOSTERMAIER, KLAUS K. 2001: Bevezetés a hinduizmusba. Akkord Kiadó, 227 p.
- KOZMA ANDRÁS 2001: A hindu istenalakok szimbólumai. Saxum Kiadó, 264 p.
- KUSUM. 1993. "The use of pre-natal diagnostic techniques for sex selection: the Indian scene." *Bioethics*. 7 (2/3): 149-65.
- KÜNG, HANS – STIETENCROON, HEINRICH VON 1999: Párbeszéd a hinduizmusról. Palatinus, 258 p.
- LEVELES ZOLTÁN – JUHÁSZ BALÁZS 2010: Álmom India. Szerzői Kiadás, Pécs-Győr, 218 p.
- MAKINSON C. 1985. "The health consequences of teenage fertility." *Family Planning Perspectives*. 17 (3):132-9.
- MALIK TÓTH ISTVÁN szerk. 2002: India misztikája. Az egység tanítói. Filosz Kiadó, Budapest, 297 p.
- MANNERING, DOUGLAS 1996: India művészete. Helikon Kiadó, Budapest, 79 p.
- MEHRA KINGSLAND, VENIKA 2000: A hinduizmus. Kossuth Kiadó, Budapest, 117 p.
- MESSNER, S. F. – SAMPSON, R. J. 1991: The Sex Ratio, Family Disruption and Rates of Violent Crime. *The Paradox of Demographic Structure*. *Social Forces* 69/3, pp. 693–713.
- MICZEK GY. – HORVÁTH G. 2008: Dél-Ázsia. In: Horváth G. – Probáld F. – Szabó P. szerk.: Ázsia regionális földrajza, Eötvös Kiadó, Budapest, pp. 217-238
- MODE, HEINZ 1970: A nő az indiai művészetben. Corvina Kiadó, Budapest, 170 p.
- MÓGA JÁNOS 1989: Vándorúton Indiában. Gondolat Kiadó, Budapest, 296 p.
- MUKHERJEE, CH. – RUSTAGI, P. – KRISHNAJI, N. 2001: Crimes against Women in India: Analysis of Official Statistics. In: *Economic and Political Weekly*, 36/43, pp. 4070-4080
- NEHRU, DZSAVAHARLAL 1956: Önéletrajz. Szikra Könyvkiadó, Budapest, 695 p.
- NEHRU, DZSAVÁHARLÁL 1981: India fölfedezése. Európa Könyvkiadó, Budapest, 827 p.
- NICHOLSON, LOUISE 2011: India. *National Geographic Traveler*. Geographia Kiadó, Budapest, 339 p.
- PATEL, R. 1996: The Practice of Sex Selective Abortion in India: May You Be the Mother of a Hundred Sons, University Center for International Studies, The University of North Carolina at Chapel Hill [online] Elérhető: < http://cgi.unc.edu/uploads/media_items/the-practice-of-sex-selective-abortion-in-india-may-you-be-the-mother-of-a-hundred-sons.original.pdf>
- PAVAN, ALDO 2005: Gangesz – A szent folyó mentén. Geographia Kiadó, Budapest, 335 p.

- PÉCZELY LAJOS 1988: Kalandozások Ázsiában. HungariaSport Vállalat, 228 p.
- PUSKÁS ILDIKÓ 1991: India bibliográfia. Akadémiai Kiadó, Budapest, 602 p.
- PUSKÁS ILDIKÓ 2000: Lélek a körforgásban. Balassi Kiadó, Budapest, 336 p.
- PUSKÁS, I. 1984: Istenek tánca. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 128 p.
- RADNÓTI ALICE 2008: A Fény Hegye. A legendás Kohinúr gyémánt története. Keleti Könyvtár 2., Kelet Kiadó, Budapest, 223 p.
- RADNÓTI ALICE 2008: India Oroszlánjai a szikhek. Keleti Könyvtár 4., Kelet Kiadó, Budapest, 223 p.
- RAMANAMMA A, BAMBAWALE U. 1980: The mania for sons: an analysis of social values in South Asia. Social Science and Medicine. 14B (2): 107-10.
- ROLLAND, ROMAIN 1922: Mahátmá Gandhi. Dante Kiadás, Budapest, 154 p.
- SAILENDRA, N. S. 1988: Ancient Indian History and Civilization, New Age International Publishers, New Delhi, 609 p.
- SAPOSNYIKOVA, L. V. 1974: A Kék-hegyek törzse. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 221 p.
- SAPOSNYIKOVA, L. V. 1980: A dzsungel ösvényei. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 189 p.
- SCHMIDT JÓZSEF 2004: Bevezetés India örökléttanába. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest, 147 p.
- SCHMIDT JÓZSEF 2004: Bevezetés India szent irodalmába. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest, 171 p.
- SEN, A. 1990: More Than 100 Million Women Are Missing. The New York Review of Books 37/20. [online] Elérhető: < <http://ucatlans.ucsc.edu/gender/sen100m.html> >
- SEN, AMARTYA 2003: A fejlődés mint szabadság. Európa Könyvkiadó, Budapest, 595 p.
- Shah A, Taneja S. 1992. "What do males and females of Delhi think about female foeticide." Indian Journal of Social Science. 5 (1): 81-92.
- SHALES, MELISSA 2007: Delhi, Agra, Rajasthan. Thomas Cook Útikönyvek (Útavaló). Alexandra Kiadó, Pécs, 190 p.
- SINGH G, JAIN S. 1993. "Opinions of men and women regarding amniocentesis." Journal of Family Welfare. 39 (1): 13-19.
- SINGH G, JAIN S. 1993: "Opinions of men and women regarding amniocentesis." Journal of Family Welfare. 39,1 pp. 13-19.
- SINGH KALSI, SEWA 2001: A szikhizmus. Kossuth Kiadó, Budapest, 119 p.

- SINGH, SARENA et al. 2007: India. Lonely Planet Publications, London, p. 57.
- SITKÉRY ZOLTÁN szerk. 2003: Gandhi – Az igazság szolgálója. Ursus Libris, Budapest, 264 p.
- SZEGEDI N. – WILHELM Z. 2008: Dél-Ázsia. In: Horváth G. – Probáld F. – Szabó P. szerk.: Ázsia regionális földrajza, Eötvös Kiadó, Budapest, pp. 403-440
- SZULEJMAN, HAMID szerk. 1979: A Bábur-náme miniatúrái. Fan Kiadó – Corvina Kiadó, Taskent-Budapest, 160 p.
- TÉCHY OLIVÉR 1986: Buddha. Gondolat Kiadó, Budapest, 456 p.
- TENIGL-TAKÁCS L. 1997: India története. Medicina – Tan Kapuja Buddhista Főiskola, Budapest, 27.p
- TOMKA M. 1991: Vallásszociológia, [online] Elérhető: http://www.fil.hu/uniworld/vt/szoc/tomka_1.htm>Letöltve: 2013.05.02
- TÓTH J. – WILHELM Z. 2009: Keleti horizontunk. Keleti Kiskönyvtár 4., Publikon Kiadó, Pécs, 280 p.
- TÓTH J. 2002: Általános népességföldrajz. In: Tóth J. szerk.: Általános társadalomföldrajz I., Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs , pp. 278-280
- TREMBLAY, M. et. al. 2003: Demographic Determinants of the Sex Ratio at Birth in the Saguenay Population, Quebec. Population 58/3, pp. 383–394.
- VISARIA, L. 2005: Female Deficit in India: Role of Prevention of Sex Selective Abortion Act, CEPED-CICRED-INED Seminar on Female Deficit in Asia: Trends and Perspectives, Singapore [online]Elérhető:<http://www.cicred.org/Eng/Seminars/Details/Seminars/FDA/PAPERS/30_Visaria.pdf>
- WEBER, MAX 2005: Vallásszociológia. Helikon Kiadó, Budapest, 367 p.
- WILHELM Z. – DÉRI I. – KISGYÖRGY P. 2010: Nepál. Publikon Kiadó, Pécs, p. 4.
- WILHELM Z. - DÉRI I. - SZILÁGYI S. - NEMES V. - ZAGYI N. 2013: Urbanizáció Indiában a 2001-es, valamint a 2011-es népszámlálás előzetes eredményeinek tükrében. In: Településföldrajzi Tanulmányok 2013/1., pp. 60-74.
- WILHELM Z. – ZAGYI N. 2012: Mit ér a lány, ha Indiai? Nemi arányok alakulásának vizsgálata Indiában. In: Nyári D. szerk.: Kockázat, konfliktus, kihívás. A VI. Magyar Földrajzi Konferencia, a MERIEXWA nyitókonferencia és a Geográfus Doktoranduszok Országos Konferenciájának Tanulmánykötete, SZTE, Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Szeged, pp. 1037-1053.
- WILHELM Z. 2001: Bengál környezeti jellemzői a XX. század elején. In: Kovács J. - Lóczy D. szerk.: A vizek és az ember. PTE TTK FI, Pécs, pp. 283-302.
- WILHELM Z. 2010: Dél-Ázsia. In: Tóth J. szerk.: Világföldrajz. Akadémia Kiadó, Budapest, pp. 977-1009
- WILHELM Z. 2013: India regionális földrajza. Kézirat. Pécs, 510 p.

WILHELM, Z. – PETE, J. – NEMES, V. – ZAGYI, N. 2011: The survey of spatial disparity in India with the application of SENTIENT Index with special focus on religious composition. Human Innovation Review 2:(1), pp. 56–76.

WILKINSON, PHILIP 2006: Gandhi. Geographia Kiadó, Budapest, 64 p.

WOJTILLA GYULA 1998: A mesés India. Édesvíz Kiadó, Budapest, 254 p.

CENSUS OF INDIA 2011: [online] Elérhető:
<http://www.censusindia.gov.in/vital_statistics/Publications/Vital_Statistics_Publications.aspx>

CIA WORLD FACTBOOK 2011: [online] Elérhető: < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>>

INDIA TOURISM STATISTICS:[online] Elérhető:
<<http://tourism.gov.in/writereaddata/CMSPagePicture/file/marketresearch/Incredible%20India%20final%2021-7-2014%20english.pdf>>

NATIONAL CRIME RECORDS BUREAU: [online] Elérhető: < <http://ncrb.gov.in/>>

SACRED-TEXTS: HINDUISM: [online] Elérhető: <http://www.sacred-texts.com/hin/>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL: [online] Elérhető: <http://www.transparency.org/country#IND>